

Helsingin yliopiston kirjasto
Suomen kansalliskirjasto

Vuosikertomus

2001

Kirjasto lyhyesti vuonna 2001

- 257 000 kävijää
- 510 600 paikallislainaa
- 3 100 lainaa muille kirjastoille, 2 000 lainaa muista kirjastoista omille käyttäjille
- 8 400 tietopalvelun toimeksiantoa, tiedonhaun opetusta 850 henkilölle ja kirjaston esittelyjä 700 henkilölle
- kokoelmat karttuivat noin 900 hyllymetrillä, laajuus vuoden lopussa 102 050 hyllymetriä
- kansalliskokoelman kartunta 94 600 yksikköä, josta luetteloimattomien painatteiden osuus 64 000
- muuten hankittujen monografioiden ja sarjojen kartunta 12 200 nidettä
- kirjaston kokoelma: runsaat 2,6 miljoonaa kirjaa ja kausijulkaisunidettä, 580 500 mikrofilmi-rullaa ja filmikorttia sekä runsaat 2,7 miljoonaa yksikköä muuta aineistoa
- kirjaston omien kokoelmien luettelotietokannoissa yhteensä yli 1,4 miljoonaa tietuetta, lisäys 66 000
- tieteellisten kirjastojen yhteisluettelossa (LINDA) lähes 3,7 miljoonaa tietuetta
- kansallisbibliografian FENNICA-tietokannassa 693 000 tietuetta, lisäys 17 500 tietuetta
- 179 vakinaista virkaa tai tointa, koko henkilöstön määrä 220 henkilötyövuotta
- 5 toimipistettä: 3 Helsingissä, 1 Mikkelissä ja 1 Urajärvellä

Biblioteket i sammandrag 2001

- besökare 257 400
- biblioteket gav 510 600 lokala lån
- biblioteket förmedlade 3 100 lån till andra bibliotek och lånade in 2 000 lån
- biblioteket hade 8 400 uppdrag i informationstjänsten, användarundervisning gavs åt 850 personer och biblioteket förevisades åt 700 besökare
- bibliotekets samlingar växte med ungefär 900 hyllmeter och var vid årets slut totalt 102 050 hyllmeter
- nationalsamlingen växte med 94 600 enheter, därav 64 000 enheter okatalogiserat tryck
- de övriga monografierna och serierna ökade med 12 200 band
- i bibliotekets samlingar finns över 2,6 miljoner böcker och seriella publikationer, 580 500 enheter mikrofilmat material och över 2,7 miljoner enheter annat material
- i databaserna över bibliotekets egna samlingar fanns sammanlagt över 1,4 miljoner poster, en ökning på närmare 66 000
- i databasen LINDA, de vetenskapliga bibliotekens samkatalog, fanns ca 3,7 miljoner poster
- biblioteket hade 179 ordinarie tjänster och befattningar
- biblioteket har 5 servicepunkter, 3 i Helsingfors, 1 i S:t Michel och 1 i Urajärvi

Sisällys

Uudistuneena kohti tulevaisuutta	4
Med tillförsikt mot framtiden	7
Tutkijoiden kirjastokortteli	10
Painopiste kokoelmissa	12
Kansakunnan julkaisut talteen	14
Yliopistokirjastojen kokoelmatiedot uuteen aikaan	15
Voyager – yliopistojen kirjastojen uuden kirjastojärjestelmän käyttöönotto	15
Elektroninen kirjasto – laaja kokonaisuus	18
Verkkokäyttöiset kokoelmaluettelot	18
Kirjastoverkon teknisten edellytysten kehittäminen	18
Elektronisen kirjaston aineistot	20
• Kansallisen elektronisen kirjaston ohjelma	22
• Kansallisesti merkittävät kokoelmat on digitoitava	23
Yhteistyötä kulttuurin saralla	24
Organisaatio ja henkilöstö	26
Talous	28
Tilastot	29
Liitteet	30
Lahjoitukset	30
Kulttuuritoiminta	30
Julkaisut	31
Vierailuja kirjastossa	31
Osallistuminen kansainvälisten järjestöjen ja yhteistyöelinten toimintaan	31
Kirjastoalan seminaarit ja tapahtumat	32
Mittavat yhteistyöprojektit	32
Kirjaston hallintoelimet vuonna 2001	33
Organisaatio	34
Yliopistoasetus	35

Uudistuneena kohti tulevaisuutta

Helsingin yliopiston kirjasto sai vuoden 2001 kuluessa päätökseen useita pitkäaikaisia suurhankkeita. Myös kirjaston toimintaedellytyksiä vahvistettiin merkittävästi. Kirjasto on valmis kohtaamaan tulevaisuuden vahvasti uudistuneena.

Päätökseen saatettiin mm. seuraavat hankkeet:

- kirjaston tilojen pitkäaikainen rakennus- ja peruskorjausvaihe ja kirjaston historian suurimmat kokoelmien siirrot
- kirjaston johdolla hankitun ja Suomen oloihin sopeutetun tieteellisten kirjastojen yhteisen atk-järjestelmän käyttöönotto
- suomalaisten äänilevyjen kattava luettelo vuodesta 1901 alkaen ja sen avaaminen käyttöön Internetin välityksellä
- vuodesta 1488 alkavan suomalaisten kirjojen kansallisen bibliografian avaaminen verkkokäyttöön
- kirjaston ulkomaisen kirjallisuuden yleiskokoelman luettelon siirto kokonaisuudessaan elektroniseen muotoon käytettäväksi verkon välityksellä
- Suomessa 1771-1860 ilmestyneiden sanomalehtien kokotekstin sisältävän digitaalisen sanomalehtikirjaston avaaminen verkkokäyttöön
- tekijänoikeusjärjestöjen kanssa solmittu sopimus äänitteiden kopioinnista, mikä mahdollistaa sekä äänitteiden arkistoinnin että tutkijapalvelut.

Menestyksiin voidaan lukea myös voimistunut ja hyvän vastaanoton saanut kulttuuritoiminta.

Suuren rakennushankkeen ja atk-järjestelmän vaihdoksen jälkeen edessä on monitahoinen toimintojen sopeuttaminen uusiin olosuhteisiin. Kasvanut verkkopalvelujen käyttö on vähentänyt lukusaleissa tapahtuvaa työskentelyä samalla kun tutkimustoiminnan kasvu on lisännyt tutkijatilojen tarvetta. Verkkopalvelut on otettava en-

tistä tehokkaammin myös kirjaston omiin kokoelmiin perustuvien tutkijapalvelujen käyttöön. Kokoelmien päivittäinen käyttö ja suoranainen kansainvälinen rikollisuus ovat samaan aikaan vaatineet kirjastolta laajoja turvatoimia sekä kokoelmien käyttöehtojen tarkistuksia. Kirjaston kehittäminen entistä paremmaksi tutkimuskirjastoksi vaatii jatkuvaa työtä, minkä takia kirjasto mm. on kevään aikana käynyt humanistisen tiedekunnan laitosten kanssa pitkän keskustelukierroksen kirjastopalvelujen ja hankintojen kehittämistä.

Uuden atk-järjestelmän hankinta, sopeuttaminen Suomen oloihin ja käyttöönotto kaikissa yliopistokirjastoissa oli poikkeuksellisen suuri kertaluontoinen ponnistus. Kirjasto oli vastuussa siitä, että yksittäiset kirjastot saattoivat ilman suuria ongelmia siirtyä käyttämään uutta järjestelmää. Kaikki tämä tehtiin kirjaston vakinaisen henkilökunnan voimin. Kirjasto toimii toimeenpanevana organisaationa Linnea2-konsortiossa, jonka yliopistot perustivat hoitamaan järjestelmän ja sen yhteisen laitteen hallintoa. Tällainen kirjastojen yhteinen palvelu on lajissaan kansainvälisesti ainutlaatuinen.

Kansallisen elektronisen kirjaston (FinELib) toiminta on kasvanut kansalliseksi palveluksi ja vakiintunut osaksi kirjaston tarjoamia elektronisia verkkopalveluja. Yliopistojen lisäksi myös yleiset kirjastot, ammattikorkeakoulut ja tutkimuslaitokset haluavat turvautua kansalliskirjaston tukipalveluihin. Kun opetusministeriön asianomaiset osastot ovat päättäneet myöntää tarvittavan rahoituksen, kirjastoon syntyy vahva kansallinen tukiyksikkö, joka palvelee lähes kaikkia aineistojen hankkijoita hallinnollisista rajoista riippumatta. Verkkoympäristössä tämä onkin ainoa mielekäs ratkaisu.

Uusi vapaakappalelaki ja sen edellyttämät toiminnalliset valmiudet, joita kirjasto on saamansa hankerahoituksen avulla kehittänyt, tulevat tarjoamaan mahdollisuuden hyödyntää kirjaston luomaa infrastruktuuria myös laa-

KUVA: EERO ROINE

Ylikirjastonhoitaja
Esko Häklin muoto-
kuvan paljastus-
tilaisuus. Oikealla
kuvataiteilija Timo
Vuorikoski.

jemmalti koko tietoyhteiskunnan tarpeisiin. Se edellyttää tietenkin sekä sopimuksia että asianosaisten taholta tulevaa lisärahoitusta. Vastalahjaksi kirjasto voi tarjota sekä korkeatasoisen asiantuntemuksen että varmastikin halvemmat ja toimintavarmemmat palvelut kuin jos jokainen palvelujen tarvitsija pystyttäisi ne itse.

Kaikki ei ole kuitenkaan ollut pelkkää menestystä.

Mikrokuvaus- ja konservointilaitoksen digitoointihankkeiden kehittäminen on merkittävistä saavutuksista huolimatta ollut hidasta. Syynä ovat olleet rahoitusongelmat. Suomi on tällä tietoyhteiskunnan alueella jäämässä kauas jälkeen muista maista. Esimerkiksi Skotlanti on panostanut kirjallisuuskokoelmien digitoointiin 5 miljoonaa puntaa eli lähes 50 miljoonaa markkaa vuodessa. EU:n käynnistämä benchmarking-projekti tulee ennen pitkää osoittamaan koko Euroopalle Suomen jälkeenjääneisyyden.

Vaikka kirjaston budjettikehykset ja niissä noudatettavat periaatteet ovatkin selkiytyneet merkittävästi, rahoittavien tahojen kesken vallitsee yhä edelleen erimielisyyttä siitä, mikä kirjaston toiminnassa on valtakunnallista ja mikä palvelua pelkästään Helsingin yliopistolle. Suurimmat ongelmat liittyvät kirjallisuuden hankintaan, jonka rahoitusvastuuta ministeriö ja yliopisto pallottelevat keskenään, tutkijoiden ja koko maan vahingoksi.

Kansalliskirjastojen alkuperäisenä tehtävänä on ollut kansallisen kirjallisen kulttuuriperinnön tallentaminen. Kansalliskirjastot ovat siitä syystä olleet perinteisesti nimenomaan kirjastoja, laitoksia jotka ylläpitävät omia kokoelmiaan. Kaikkia tarpeellisia kokoelmia ei kansalliskirjastoihin saada vapaakappaleina. Oman maan julkaisujen lisäksi useimmat kansalliskirjastot ylläpitävät laajoja ulkomaisten aineistojen kokoelmia, jotka ovat välttämättömiä myös kansallisten kokoelmien tutkimuskäytön kannalta. Suomessa rahoittajien näyttää oleva vaikeata ymmärtää näiden kokoelmien tarpeellisuutta, minkä takia kirjallisuuden hankintaan on jatkuvasti ollut vaikea saada kohtuullisia määrärahoja. Mutta edes sellaisilla suurilla kieli-alueilla kuin Englannissa, Ranskassa ja Yhdysvalloissa ei kansalliskirjastojen ole katsottu voivan palvella tutkimusta pelkästään oman maan kirjallisuuskokoelmien avulla. Päinvastoin, kansalliskirjastot ylläpitävät siellä maittensa merkittävimpiä ulkomaisen kirjallisuuden kokoelmia. Näinhän on ollut asian laita perinteisesti myös Suomessa,

vaikka siitä ei tällä hetkellä tunnutakaan päästävän yksimielisyyteen. On pakko todeta, että se, ettei asiaan ole saatu ratkaisua, johtuu kokonaan muista intresseistä kuin halusta varmistaa tutkimustoiminnalle järkevät edellytykset. Jos tahtoa löytyy, ongelma on ratkaistavissa niin, että kirjallisuuden hankinnat voidaan saattaa kohtuulliselle tasolle ja että Helsingin yliopisto maksaa asianmukaisen korvauksen saamistaan palveluista.

Toinen ratkaisuaan odottava kysymys koskee kirjaston toimialaa. Voimassa oleva yliopistoasetus rajaa kansalliskirjaston tehtäväkentän tieteellisiin kirjastoihin, mikä ei kirjastoverkon kokonaisuuden kannalta ole enää mielekästä. Paineet kansalliskirjaston palveluja kohtaan ovat kasvaneet myös ammattikorkeakoulujen ja yleisten kirjastojen taholla. Osittain kysymys on rahoituksesta, osittain vastuitten määrittämisestä. Tämän johdosta on merkittävää, että opetusministeriö on nyttemmin asettanut työryhmän valmistelemaan kirjaston toimialaa koskevien säädösten tarkistamista.

Toimialan tarkistaminen edellyttää myös budjettimenettelyjen tarkistamista. Vaikka kirjasto uskoakseni myös jatkossa rahoitetaan pääosin yliopistobudjetista, muiden toimialojen kuin yliopistojen tarvitsemat palvelut on rahoitettava muualta. Silloin, kun kysymys on pysyvästä toiminnasta, myös rahoituksen tulee olla pysyvää. Tämä saattaa edellyttää nykyisen budjettimenettelyn tarkistamista siinäkin tapauksessa, että kansalliskirjasto yhä edelleen pysyy hallinnollisesti osana Helsingin yliopistoa. Jotta järjestelyt voisivat toteutua yliopistobudjetin seuraavan kolmivuotiskauden alkaessa vuonna 2004, uudistus olisi valmisteltava pikaisesti.

Asiantuntemustaan vahvistaakseen kirjasto on osallistunut määrätietoisesti eurooppalaiseen yhteistyöhön, minkä lisäksi se on pitänyt tärkeänä kiinteätä pohjoismaista yhteistyötä. Yhteistyötä on harjoitettu tiiviisti myös Baltian, erityisesti Viron, sekä Venäjän kirjastojen kanssa. Kansainvälisen yhteistyön alueella emme ole enää pitkiin aikoihin olleet vain tarkkailijoita ja tyytyneet pelkästään osallistumaan erilaisiin kokouksiin. Emme liioin ole yksinomaan etsimässä oppia. Me olemme keskeisesti vaikuttamassa, muovaamassa yhteisiä tavoitteita esimerkiksi Euroopan kansalliskirjastojen yhteistyöelimen CoBRA:n piirissä, missä kirjasto edustaa pohjoismaisia kansalliskirjastoja. Kirjasto kuuluu monilla aloilla kan-

sainvälisen kehityksen kärkeen. Sen asiantuntemukseen luotetaan sekä kotimaassa että ulkomailla, ja meidät tunnetaan kautta maailman. Tämä luottamus näkyy asiantuntemuksemme kysyntänä kansainvälisissä yhteishankkeissa ja suorina, kahdenkeskinä yhteydenottoina.

Allekirjoittaneelle tämä on viimeinen vuosikertomus. Vaikka tiedänkin, että kirjastossa on toimintoja, jotka eivät ole kehittyneet niin kuin olisin toivonut, jätän kirjaston luottavaisena seuraajalleni ja toivotan hänelle menestystä tässä vaativassa mutta erinomaisen kiinnostavassa

tehtävässä. Esitän lämpimät kiitokseni koko henkilökunnalle sekä kirjaston toiminnan rahoittajille, tukijoille ja kaikille kirjaston yhteistyökumppaneille. Haluan kiinnittää huomiota myös siihen ainutlaatuiseseen yhteistyöhön, jonka olemme onnistuneet saamaan aikaan Suomen yliopistokirjastojen kesken ja joka on herättänyt ansaittua huomiota myös maamme rajojen ulkopuolella.

Esko Häkli

Med tillförsikt mot framtiden

Helsingfors universitetsbibliotek slutförde under år 2001 flera stora och långvariga projekt. Bibliotekets verksamhetsförutsättningar stärktes också märkbart. Biblioteket kan gå framtiden till mötes med förnyade krafter.

Bl.a. följande projekt slutfördes:

- den långvariga renoveringen och utvidgningen av bibliotekets utrymmen samt den genom tiderna största flyttningen av bibliotekets samlingar
- implementeringen av forskningsbibliotekens gemensamma datasystem som anskaffats och genom bibliotekets försorg anpassats till förhållandena i Finland
- en katalog (diskografi) över grammofonskivor publicerade i Finland fr.o.m. 1901 färdigställdes och gjordes tillgänglig på Internet
- nationalbibliografin som täcker Finlands litteratur fr.o.m. 1488 öppnades på nätet
- bibliotekets katalog över utländsk litteratur överfördes i sin helhet till elektronisk form och blev tillgänglig på nätet

- det digitala tidningsbiblioteket öppnades på nätet; biblioteket innehåller tidningar utgivna i Finland mellan åren 1771-1860 i fulltext
- ett avtal slöts med upphovsrättsorganisationerna om kopiering av ljudupptagningar, vilket möjliggör både arkivering och service till forskare

Till framgångarna kan även räknas en intensifierad kulturverksamhet som åtnjöt en stor uppskattning.

Efter det stora byggnadsprojektet och bytet av datasystem bör biblioteket anpassa sina funktioner till nya förhållanden, vilket kräver att ett stort antal faktorer tas i beaktande. Den växande användningen av nättjänster har minskat efterfrågan av läsplatser samtidigt som forskningsverksamhetens tillväxt har ökat behovet av forskarutrymmen. Nättjänsterna måste tas i bruk på ett effektivare sätt även i tjänster som baserar sig på bibliotekets egna samlingar. Den dagliga användningen av samlingarna och den internationella brottsligheten kräver omfattande säkerhetsåtgärder av biblioteket och en revidering av vill-

koren för användningen av samlingarna. Fortsatta insatser behövs för att utveckla bibliotekets service som ett forskningsbibliotek. Biblioteket har därför under våren bl.a. fört en rad diskussioner med institutionerna inom humanistiska fakulteten om deras behov av bibliotekstjänster och om utvecklandet av litteraturanskaffningarna.

Anskaffningen av ett nytt datasystem, dess anpassning till finska förhållanden och implementering i alla universitetsbibliotek var en engångsansträngning av exceptionellt mått. Biblioteket ansvarade för att de enskilda biblioteken utan större svårigheter kunde övergå till att använda det nya systemet. Allt detta sköttes av bibliotekets ordinarie personal. Biblioteket fungerar som verkställande organisation i Linnea2-konsortiet. Konsortiet grundades för att sköta förvaltningen av det nya systemet och den gemensamma datorutrustningen. En dylik gemensam tjänst för alla bibliotek är unik i ett internationellt perspektiv.

Det nationella elektroniska bibliotekets (FinELib) verksamhet har vuxit till en nationell service och integrerats i bibliotekets elektroniska nättjänster. Förutom universiteten önskar även de allmänna biblioteken, yrkeshögskolorna och forskningsinstitutionerna anlita nationalbibliotekets stödtjänster. När undervisningsministeriet har bestämt sig för att bevilja den nödvändiga finansieringen, uppstår i biblioteket en stark nationellt stödenhet, som oberoende av gränserna mellan de olika förvaltningsgrenarna betjänar så gott som alla som vill anskaffa elektroniska resurser. I en nätverksmiljö är detta den enda meningsfulla lösningen.

Den nya friexemplarslagen samt den funktionella beredskap som lagen förutsätter och som biblioteket utvecklat med hjälp av projektfinansiering kommer att erbjuda informationssamhället även i vidare bemärkelse en möjlighet att utnyttja den infrastruktur biblioteket har skapat. Detta förutsätter givetvis både avtal och tilläggsfinansiering från vederbörande håll. Som motgåva kan biblioteket erbjuda både högtstående sakkunskap och utan tvivel fördelaktigare och funktionssäkrare tjänster än om var och en själv skulle bygga upp dem.

Allt har ändå inte varit enbart framgång.

Digitaliseringsprojekt vid bibliotekets mikrofilmings- och konserveringstjänst har trots betydande framgångar framskridit långsamt, eftersom finansieringen har

förorsakat problem. Jämfört med övriga länder är Finland på väg att bli efter i utvecklingen på detta informations-samhällets område. T.ex. Skottland har satsat 5 miljoner pund på digitalisering av litteratursamlingar dvs. närmare 50 miljoner mark om året. Det av EU initierade benchmarking-projektet kommer inom kort att visa åt hela Europa att Finland är efter i utvecklingen.

Även om bibliotekets budgetamar samt de principer enligt vilka budgeten bestäms har kunnat klarläggas på ett betydande sätt, råder det fortfarande meningsskiljaktigheter mellan de finansierande parterna om vad som i bibliotekets verksamhet är nationellt och vad som betjänar enbart Helsingfors universitet. De största problemen ansluter sig till anskaffningen av litteratur. Ministeriet och universitetet tvistar om vem som har finansieringsansvaret i frågan. Tvisten är till skada för både forskarna och hela nationen.

Till nationalbibliotekens ursprungliga uppgifter hör bevarandet av det nationella litterära kulturarvet. Nationalbiblioteken har av tradition varit uttryckligen bibliotek, dvs. institutioner, som upprätthåller egna samlingar. Alla behövliga samlingar kommer dock inte till nationalbiblioteken som friexemplar. De flesta nationalbibliotek upprätthåller, förutom nationella samlingar, omfattande samlingar av utländskt material, som är nödvändiga även för användningen av de inhemska samlingarna för forskningsändamål. I Finland tycks finansierarna ha svårt att förstå vikten av det utländska materialet, eftersom det fortsättningsvis har varit svårt att få resurser för litteraturanskaffningen. Inte ens i de stora språkområdena, såsom i England, Frankrike och Förenta Staterna, har nationalbiblioteken inte ansetts kunna betjäna forskningen enbart med hjälp av det egna landets litteratursamlingar. Tvärtom, nationalbiblioteken upprätthåller i dessa länder de mest betydelsefulla samlingar av utländsk litteratur. Sådär har det varit traditionellt också i Finland, fastän man för ögonblicket inte tycks nå enighet i denna fråga. Det måste konstateras, att orsaken till att man inte uppnått ett resultat i frågan beror helt och hållet på andra intressen än viljan att trygga förnuftiga förutsättningar för forskning. Om viljan finns kan problemet lösas så att litteraturanskaffningarna garanteras en mätlig nivå och att Helsingfors universitet betalar en acceptabel ersättning för de tjänster det erhåller.

En annan fråga som väntar på lösning gäller bibliotekets verksamhetsområde. Universitetsförordningen begränsar för närvarande nationalbibliotekets verksamhetsområde till vetenskapliga bibliotek, vilket inte längre är meningsfullt med tanke på hela biblioteks nät. Trycket på de tjänster nationalbiblioteket erbjuder har vuxit från yrkeshögskolornas och de allmänna bibliotekens håll. Delvis är det fråga om finansiering, delvis om bibliotekets ansvar. Som en följd av detta är det viktigt att undervisningsministeriet nyligen har tillsatt en arbetsgrupp, som skall förbereda en revision av de stadganden som berör bibliotekets verksamhetsområde.

En justering av verksamhetsområdet förutsätter även en justering av budgetförfarandet. Även om biblioteket, enligt min uppfattning, även i fortsättningen huvudsakligen finansieras från landets samlade universitetsbudget måste tjänsterna till andra verksamhetsområden finansieras ur andra källor. Om verksamheten är permanent, måste också finansieringen vara permanent. Detta kan förutsetta en justering av det nuvarande budgetförfarandet även i det fall att nationalbiblioteket fortsättningsvis förblir en administrativ del av Helsingfors universitet. För att arrangemangen kunde förverkligas under universitetsbudgetens följande treårsperiod, som börjar 2004, borde reformen beredas snabbt.

För att öka sin sakkunskap har biblioteket målmedvetet deltagit i det europeiska samarbetet och dessutom upprätthållit fasta kontakter med de nordiska länderna. Biblioteket har idkat ett nära samarbete med Baltikum, speciellt med biblioteken i Estland och Ryssland. Inom

det internationella samarbetet är det länge sedan vi varit observatörer eller enbart nöjt oss med att delta i olika konferenser. Vi är inte enbart med för att inhämta lärdom, vi är med för att centralt inverka på och forma de gemensamma målen tex. i CoBRA, de Europeiska nationalbibliotekens samarbetsorgan, där biblioteket representerar de nordiska nationalbiblioteken. Biblioteket hör till den absoluta toppen inom många områden i den internationella utvecklingen. Den expertis som biblioteket representerar åtnjuter förtroende både i det egna landet och utomlands och vi är kända världen över. Detta förtroende kommer till synes som en efterfrågan på vår sakkunskap i internationella samprojekt och som direkta bilaterala kontakter.

För undertecknad är detta den sista verksamhetsberättelsen. Fastän jag vet, att biblioteket har verksamheter, som inte har utvecklats så som jag hade önskat, lämnar jag biblioteket tillitsfull till min efterträdare och önskar honom framgång i denna krävande men högt intressanta uppgift. Jag vill framföra mitt varma tack till hela personalen samt finansiärerna av bibliotekets verksamhet, bibliotekets gynnare och alla samarbetspartner. Jag vill också fästa uppmärksamhet vid det unika samarbete som vi har lyckats åstadkomma mellan universitetsbiblioteken och som har väckt förtjänt uppmärksamhet även utanför vårt lands gränser.

Esko Häkli

Tutkijoiden kirjastokortteli

Usean vuoden mittaisen rakennusvaiheen jälkeen tutkijoilla on käytettävissään noin 8 500 m² työskentelytilat ja ulottuville satojentuhansien teosten avokokoelma. Uusittujen tilojen käyttö vaatii käyttäjältään kuitenkin melkoista totuttelua. Useista rakennuksista koostuva kortteli on monimutkainen ja edellyttää useita päivystyspisteitä ja erityisneuvontaa. Tilojen valvonta ja käyttäjien opastus on osoittautunut hankalaksi. Aiempia järjestelyjä paikallispalvelujen parantamiseksi joudutaan sen takia tarkistamaan. Kirjastossa laadittiinkin suunnitelma, jonka tarkoituksena on parantaa palvelujen ja käsikirjastojen järjestystä sekä käytettävyyttä. Muutokset toteutetaan vuosien 2002 ja 2003 aikana.

Osana järjestelyjä on jo vuoden 2001 aikana käynnistetty kirjaston turvatoimien tehostaminen. Tähän pakotti mm. koko kirjastoa järkyttänyt karttavarkaus. Kuusi ainutlaatuista Nordenskiöldin karttakokoelman karttaa varastettiin vuoden 2001 alussa. Asian selvittelyn yhteydessä ilmeni, että samoihin aikoihin oli useista muistakin Euroopan suurista kirjastoista varastettu huomattavia määriä arvokkaita vanhoja karttoja. Kansainvälisen yhteistyön avulla karttavaras saatiin pian kiinni ja Helsingin käräjäoikeus käsitteli tapauksen jo vuoden 2001 aikana.

Turvajärjestelyjen yhteydessä kirjastossa inventoitiin kaikki Nordenskiöldin kokoelmaan kuuluvat kartat. Kirjasto uusi myös kokoelmien käytösäännöt. Erikoislukusalin käyttöä varten otettiin käyttöön henkilökohtainen salikortti. Lisäksi kirjasto panosti kokoelmien turvatekniikkaan, tehosti kamera-valvontaa ja lisäsi henkilökuntaa erikoislukusalissa. Koko aineisto turvaluokiteltiin ja humanistisen kokoelman kotilainarajaa nostettiin vuoteen 1900.

Kirjaston kävijämäärä kasvoi hieman edellisvuodesta ja oli 257 000. Alkuvuoden aikana aineiston lainausmäärät lisääntyivät peräti 27%:lla edellisvuoteen verrattuna. Koko vuoden kasvu paikallislainoissa oli kuitenkin suhteellisen pieni, koska lainaus oli kirjastojärjestelmän takia pysähdyksissä kesän aikana ja muutokset lainauskäytännöissä vaikuttivat myös loppuvuoteen. Lainojen kokonaismäärä oli 510 600 (2000: 483 400).

Paikallispalveluissa on ryhdytty lisääntyvässä määrin käyttämään hyväksi sähköisiä menetelmiä. Toiminnan edelleen kehittämiseksi asetettiin sähköisten palvelujen työryhmä, jonka tehtävänä on selvittää menetelmiä, joiden avulla tutkijoiden työskentelyedellytyksiä voidaan parantaa verkon avulla koko maassa.

Turvallisuustoimenpiteet vuonna 2001

- kokoelmat turvaluokiteltiin
- humanistisen kokoelman kotilainaraja nostettiin vuoteen 1900
- erikoislukusalissa muutettiin kalustusta valvonnan tehostamiseksi
- valvontatekniikkaa uusittiin
- erikoisaineistolle vahvistettiin uudet käytösäännöt ja henkilökuntaa varten käsittelysäännöt
- erikoislukusalissa otettiin käyttöön salikortti ja käyttäjien henkilötietoja rekisteröitiin
- erikoisaineiston toimitusaikaa pidennettiin yhteen vuorokauteen aineiston vaatimien tarkastusten takia

Elisabeth Alexéewne,
slaavilainen kirjasto.

Ruotsin ja Venäjän
valtionraja vuonna
1809, karttakokoelmat.

Uuden kirjastojärjestelmän ja uuden kirjakuljettimen avulla suljetuista kokoelmista toimitettavan aineiston toimitusaika kyetään lyhentämään kahteen tuntiin. Vuoden 2002 alusta alkaen käyttäjät voivat jättää tilauksensa verkon välityksellä omalta työasemaltaan. Kaukopalvelu hoidetaan kokonaan verkon avulla. Käyttäjä voi tehdä tilauksensa sähköisesti ja virkailija hoitaa kaiken yhteydenpidon, haun ja ilmoituksen saapuneesta kirjasta verkon välityksellä. Käyttäjä voi seurata myös kaukopalvelutilauksensa käsittelyvaiheita verkon avulla. Tutkija voi näin käyttää kirjaston lueteloja ja tilata tarvitsemansa aineiston omalta työpöydältään, mikä tehostaa ja helpottaa hänen työskentelyään.

Uuden kirjastojärjestelmän käyttöönotto vaati henkilöstöltä sekä koulutusta että uuden oppimista.

Yliopiston kaikkien kirjastojen käyttöastetta selvitettiin otannalla ja todettiin, että se vaihtelee eri kirjastoissa 20-50%:n välillä. Helsingin yliopiston kirjaston käyttöasteen keskiarvo oli 35%. Sitä pyritään nostamaan aineistojen ja tilojen uudelleenjärjestelyillä. Kirjasto järjesti useita humanistisen tiedekunnan tutkijatapaamisia, joissa saatiin ajankohtaista tietoa tutkijoiden tarpeista ja kerrottiin kirjaston palveluista sekä kirjastokorttelin uusista järjestelyistä. Yliopiston kanssa laadittuun tavoitesopimukseen vuodelle 2002 on kirjattu tavoite sopia tiloista, jotka kirjastossa voidaan varata nimettyjen tutkijoiden pitkäaikaiseen käyttöön.

Painopiste kokoelmissa

Kansalliskirjaston tehtävänä on huolehtia siitä, että maamme julkaistu kulttuuriperintö säilyy tuleville sukupolville ja sen lisäksi, että julkaisut ovat käytettävissä tämän päivän tarpeisiin. Vapaakappaleiden rinnalla kirjasto hankkii vuosittain tutkijoiden käyttöön ajankohtaista humanistista ja yhteiskuntatieteellistä tutkimuskirjallisuutta. Tiukasta määrärahatilanteesta johtuen hankinta on jo useiden vuosien ajan ollut melko vaatimatonta. Vuonna 2001 kirjasto saattoi budjetoida uuden kirjallisuuden hankintaan vain 3,5 mmk, minkä täydennykseksi yliopisto saattoi loppuvuodesta kuitenkin osoittaa 1,5 mmk:n lisämäärärahan.

Monografioiden kartunta oli toimintavuonna 12 200 niddettä. Lisämäärärahalla ennätettiin hankkia arviolta runsaat tuhat nimekettä, jotka sisältyvät kokonaislukumäärään. Suurin osa lisämäärärahalla hankituista tulee sisältymään vuoden 2002 tilastotietoihin. Hankinnat keskittyivät pääasialli-

sesti kirjaston humanistisiin painoaloihin kuten historiaan, Itä-Euroopan tutkimukseen, musiikkiin, oppihistoriaan ja kartografian historiaan.

Sekä kirjaston valtakunnallisten että yliopistoa palvelevien kokoelmien kehittämiseksi käynnistettiin uuden kokoomapolitiikan valmistelu. Tavoitteena on selkiyttää kokoelmien kehittämistavoitteet, hankintaprofiilit ja rahoitus. Valtakunnallisen selvityksen perusteella kirjaston hankintaohjelman toivotaan jatkossakin käsittävän hakuteoksia, bibliografioita, matrikkeleita, korpuksia ja etenkin kausijulkaisuja katkeamattomina sarjoina, laajasti eri kielillä - kirjallisuutta, jonka tulee olla saatavana Suomessa mutta jota ei ole mahdollista hankkia moneen paikkaan. Valtakunnallisen osuuden rahoittamiseksi kirjasto jatkaa keskustelua opetusministeriön ja yliopiston kanssa kansallisen kokoelman määrittelystä ja rahoitusosuusjakautumisesta.

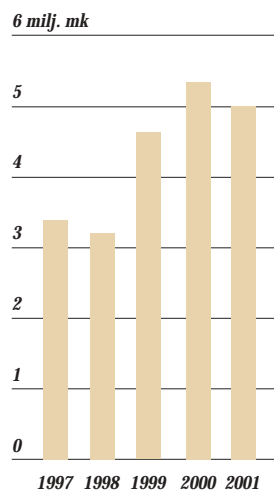
Suomen ja Venäjän hallitusten välillä tehtiin arvoltaan 32 miljoonan dollarin sopimus, jonka avulla lyhennetään entiseltä Neuvostoliitolta jääneitä vientitakuusaamisia Suomeen ostettavilla tieteellis-teknisillä tuotteilla ja palveluilla. Ns. Venäjän velka – järjestelyssä olivat mukana myös Helsingin yliopisto ja Helsingin yliopiston kirjasto. Kirjasto sai ensimmäisessä vaiheessa käyttöoikeuden venäläiseen INTEGRUM-tietokantaan, joka mahdollistaa noin 2 500 venäläisen tietokannan (sanomalehtiä, aikakauslehtiä, uutis- ja ajankohtaisaineistoa, tilastoja, sanakirjoja yms.) käytön kymmenessä suomalaisessa tieteellisessä kirjastossa ja tutkimuslaitoksessa. Vuoden 2002 alussa neuvotellaan kirjoja ja mikrofilmejä koskevasta jatkosopimuksesta.

Kirjaston musiikkikirjastotoiminta on vuonna 2001 keskittynyt suomalaisen äänilevyn 100-vuotisjuhlan johdosta järjestettyyn toimintaan. Kirjasto toimii kansallisena äänitearkistona ja sen tehtävänä on kattavan äänitekokelman aikaansaaminen äänilevytuotannon alkuvuodesta 1901 lähtien. Koska musiikkiäänitteiden luovutusvelvollisuus on sisältynyt vapaakappalelakiin vasta vuodesta 1981, kirjaston tavoitteena on täydentää kotimainen äänitekokelma mahdollisimman kattavaksi taannehtivien hankintojen avulla. Vuosina 1901-1980 julkaistuja kotimaisia äänitteitä hankittiin vuoden aikana yhteensä 3 070 äänilevyä. Vapaakappaleina kirjasto sai 428 nuottia ja 1 820 musiikkiäänitettä. Kirjasto sai toimintavuoden lopussa neuvottelut äänitteiden kopioinnista ja käyttöoikeuksista tekijäoikeusjärjestöjen kanssa päätökseen. Palvelu aloitetaan vuonna 2002.

Kirjastossa käynnistettiin kansainvälisten standardien mukainen kokoelmien kuntokartoitus. Kartoitus tehdään tilastotieteellistä otantaa käyttäen. Otaanta aloitettiin kansalliskoelmaan monografioista vuosilta 1810-1944. Kartoituksen päämääränä on kokoelmien kunnan ja vaurioiden kartoitus, jotta saadaan konkreettista tietoa säilytystoimenpiteiden ja -menetelmien (konservointi, mikrokuvaus ja digitointi) pohjaksi. Arvioinnin perusteella laaditaan myöhemmin kokoelmille säilytysohjelma.

Aineiston löytyvyys on huomattavasti lisääntynyt kun kirjaston ulkomaisen peruskokoelman käsikirjoitetun luettelon (repertorion) konvertointi saatiin päätökseen ja kattavat

Hankintamenot

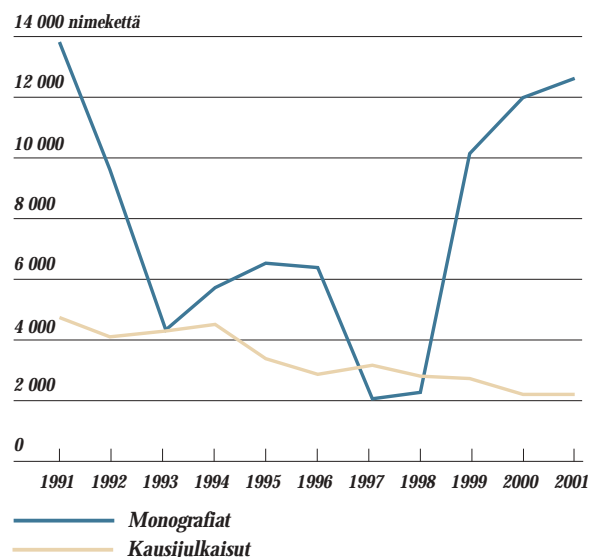
Vuosi 2001:

- 1. Hankintaa ei tehty kesä-heinäkuussa, koska tietokanta oli suljettu järjestelmän uusimisen vuoksi.*
- 2. Lisämäärärahalla tehdyt monografiatilaukset eivät suurelta osin näy vielä vuoden 2001 tilastossa kartuntana.*

luettelot äänilevytuotannosta ja Suomen kirjallisuudesta valmistuivat.

Helsingin yliopiston kirjaston ja kirkkohistorian laitoksen yhteinen, vuonna 1987 käynnistetty *Suomen kansallisbibliografia 1488-1800* -hanke on saatu päätökseen. Työ käynnistyi vuonna 1986 Suomen kulttuurirahaston myöntämän apurahan turvin. 1980-luvun lopulla Helsingin yliopisto ja Koneen säätiö rahoittivat myös hanketta. Ratkaiseva käänne tapahtui 1989 kun Kansallis-Osake-Pankki lahjoitti Helsingin yliopistolle 5 miljoonaa markkaa suoraan bibliografiahankeeseen. Useat ulkomaiset kirjastot, erityisesti Ruotsissa, ovat edesauttaneet hankkeen etenemistä.

Kokoelmien ostettu kartunta

Vuonna 2001 kirjasto sai useita arvokkaita lahjoituksia.

Vuodesta 1997 käynnistetty sävellyskäsikirjoitusten keruu ja kartoitushanke Lyyra karttui peräti 60 säveltäjän käsikirjoituksilla. Näistä mainittakoon mm. Joonas Kokosen lähes täydellinen sävellyskäsikirjoituskokoelma, joka saatiin Sibelius-Akatemian tallennuksena, sekä Esa-Pekka Salosen ja Kaija Saariahon aineistot. Käsikirjoituksiin kuuluivat myös sveitsiläisen Jean-Louis Perret'n arkisto sekä Uppsalan yliopiston kirjaston ja Martti Bläfiel-din lahjoittamiin lisäksi Nordenskiöld-suvun aineistoa sisältävään Frugårdin kartanon kokoelmaan.

Muista lahjoituksista mainittakoon Suomen Kuntaliiton lahjoitus, johon sisältyi runsaasti kirjaston kotimaisista kokoelmista puuttuvaa aineistoa sekä Naisasialiitto Unionin noin 3 000:n teoksen kokoelma.

Rouva Ludmila Putina vieraili presidentti Vladimir Putinin valtiovierailun yhteydessä kirjastossa ja lahjoitti Kremlin palatsin oppaan. Teos kuuluu vain Venäjän presidenttiä varten painettujen muutaman kappaleen erikoissidosten joukkoon.

Luettelo kaikista lahjoituksista on sivulla 30.

Kansakunnan julkaisut talteen

Kirjasto kokoaa kotimaisen julkaisu- tuotannon lakisääteisi- nä vapaakappaleina. Vapaakappale- ja kansallisbibliografia- palveluiden tavoitteena on koko kansallisen julkaisu- tuotannon säilyttäminen sekä ajantasaisen ja kattavan kansal- lisbibliografian laatiminen. Luettelotietoja käytetään kir- jastojen lisäksi myös muun kirja- alan tarpeisiin.

Vapaakappalelain uudistus on yksi tärkeimmistä ajan- kohtaista hankkeista ja kirjaston edustajat osallistuvat lain uudistuksen valmisteluun aktiivi- sesti. Uusi laki tuonee vapaakappalei- den piiriin myös elektroniset aineistot. Kirjasto onkin erillisen hankerahan tur- vin valmistautunut toimintavuoden ai- kana lakiesityksen mukaisen toiminnan käynnistämiseen luovutusvelvollisuu- teen ja aineiston käsittelyyn liittyen. Uutta vapaakappalelakia valmisteleva työryhmä jätti muistionsa *Vapaakappalela- ki 2000* opetusministeriölle jo vuonna 2000. Kirjasto osallistuu opetusminis- teriön marraskuussa 2001 asetettaman vapaakappalelakia valmistelevan uuden työryhmän työskentelyyn. Työryhmä käsittelee erityisesti elektronisiin aineistoihin liittyviä eri- tyiskysymyksiä kuten radio- ja tv-ohjelmien mahdollista sisällyttämistä uuteen lakiin.

Kirjasto jakoi vapaakappalekirjastoille noin miljoona julkaisua. Kirjaston oma kansalliskokoelma on vapaakap- palekokoelmista täydellisin ja tarjoaa luotettavimman väy- län kotimaisen julkaisu- tuotannon tutkimiseen. Vuonna 2001 kokoelmaan saatiin kaikkiaan 81 000 yksikköä, ja

painetun aineiston määrä kasvoi jonkin verran edellisvuo- teen verrattuna. Luetteloitavien nimekkeiden määrä on sen sijaan vähentynyt jonkun verran. Myös AV-aineiston, erityisesti CD-levyjen, musiikkikasettien ja puhekasettien määrä on hieman laskenut edellisvuodesta. Aineistojen luovuttajien rekisterissä on tiedot kaikkiaan noin 4 100 luovuttajasta.

Tiedot kirjapainojen luovuttamista vapaakappaleista kootaan kansallisbibliografian Fennica- tietokantaan. Tavoitteena on ajantasai- nen, kattava kansallisen julkaisu- tuotannon rekisteröinti, joka palvelee kirjasto- ja, kirja- alaa ja kansalaisia. Tietokanta tuotetaan yhteistyössä Turun yliopiston kirjasto kanssa. Tietokanta kasvoi vuonna 2001 kaikkiaan 17 500 tietueella, kokonaislaajuuden ollessa 693 000 tietuetta.

Kirjasto on jatkanut edelleen me- nestyksekästä yhteistyötään kansallis- bibliografian merkeissä BTJ Kirjasto- palvelun ja Kirjavälityksen kanssa. Toi- mintavuonna kirjasto toteutti tietokan-

nassa auktoriteettitietoja koskevan uudistuksen henkilö- tietolain edellytysten mukaan ja uudisti asiasanoitusta. Kirjasto on osallistunut valtakunnallisen sanasto- ja auk- toriteettityön kehittämiseen yhdessä muiden kirjastojen, arkistojen ja museoiden kanssa mm. yhteistyössä Åbo Akademin ja BTJ Kirjastopalvelun kanssa Kaunokin (kaunokirjallisuuden asiasanoitus) kehittämiseen.

Kansalliskokoelma

Yliopistokirjastojen kokoelmatiedot uuteen aikaan

Kansalliskirjaston tehtävä on kehittää kansallista kirjasto-verkkoa yhdessä muiden kirjastojen kanssa hankkimalla aineistoja, kehittämällä standardeja ja menetelmiä sekä tarjoamalla keskitettyjä verkkopalveluja. Vuoden 2001 merkittävien kehittämishanke oli yliopistokirjastojen yhteisen uuden kirjastojärjestelmän, Voyagerin käyttöönotto, joka toteutettiin samaan aikaan kaikissa Linnea-kirjastoissa.

Uusi järjestelmä tarjoaa paljon uusia palveluja ja toimintoja. Kun kaikki ohjelman tarjoamat mahdollisuudet saadaan käyttöön ovat asiakkaiden eli loppukäyttäjien välineet itsepalveluun entistä paremmat. Samoin esimerkiksi kopioluettelointiin ja kaukopalveluun liittyvät piirteet helpottavat ja nopeuttavat palvelua.

Voyager – yliopistojen kirjastojen uuden kirjastojärjestelmän käyttöönotto

Tausta ja tavoitteet

Linnea-kirjastojen yhteisen atk-järjestelmän uusimista ryhdyttiin valmistelemaan vuoden 1997 alussa. Niiden 10 vuoden ajan, jolloin VTLS-ohjelmisto oli ollut käytössä, se oli toiminut hyvin ja sitä oli kehitetty sekä uudistettu jatkuvasti. Järjestelmän vaihtaminen oli kuitenkin käynyt välttämättömäksi, koska VTLS-ohjelmistoa ei enää kehitetty eikä sen tuen jatkumisesta ollut enää takeita. Ohjelmiston tekninen perusratkaisu ei liioin vastannut enää tämäntyyppisten ohjelmistojen atk-tekniikan kehitystasoa. Yliopistokirjastojen johtajat antoivat Helsingin yliopiston kirjastolle tehtäväksi kartoittaa eri vaihtoehtoja. Varsin pian ilmeni, että ohjelmistoa valittaessa oli järjestettävä EU:n säädösten mukainen tarjouskilpailu.

Sekä yliopistot että niiden kirjastot halusivat säilyttää käytössä olleen yhteisratkaisun edut, minkä takia tavoitettiin asetettiin yhteisen ohjelmiston hankkiminen kaikille yliopistojen kirjastoille. Myös Linnea-verkon perusrakenne yhteisluettelointiin haluttiin säilyttää.

Jo alkuvaiheessa keskusteltiin mahdollisuudesta laajentaa Linnea-verkkoa ottamalla yhteistyön piiriin uusia kirjas-

toja, kuten arkistolaitoksen kirjastot, ammattikorkeakoulujen kirjastot sekä Tilastokirjasto.

Yhteistyöjärjestelyt

Kirjastojärjestelmän uusiminen eli Linnea2-hanke on toteutettu kirjastojen ja niiden taustaorganisaatioiden yhteishankkeena. Hankkeen koordinaattorina ja toimeenpanevana asiantuntijaorganisaationa on toiminut Helsingin yliopiston kirjasto tukenaan Suomen yliopistokirjastojen neuvosto (loppuvaiheessa Linnea2-konsortion ohjausryhmä). Kirjasto hoiti neuvottelut, valintaprosessin sekä sopimusten allekirjoittamisen saamansa valtuutuksen perusteella. Ehdotukset esiteltiin jokaisessa päätöksentekovaiheessa Rehtorien neuvostolle ja toimitettiin kirjallisesti jokaiselle yliopistolle ja muille hankkeeseen osallistuville organisaatioille.

Hankkeen loppuvaiheessa yhteistyö virallistettiin perustamalla Linnea2-konsortio, johon kuuluu 22 yliopistoa sekä Varastokirjasto ja Eduskunnan kirjasto. Konsortiolle laadittiin joulukuussa 2000 yhteiset säännöt ja allekirjoitettiin konsortiosopimus. Toiminta käynnistyi vuonna 2001, jolloin perustettiin konsortion yhteiset elimet. Kansalliskirjasto toi-

mii konsortion toimeenpanevana ja asioita valmistelevana palveluorganisaationa ja asettaa sekä asiantunteuksensa että huomattavat henkilövoimavarat konsortion käyttöön. Konsortio oli lajissaan ensimmäinen tämällytyyppinen järjestely maan kaikkien yliopistojen kesken, minkä takia se vaati perusteellisen valmistelun. Perustajajäsenten lisäksi konsortioon on hyväksytyt ensimmäiset liitännäisjäsenet, Tilastokirjasto ja Turun ammattikorkeakoulun kirjasto. Ammattikorkeakoulujen Voyager-projekti käynnistyy vuonna 2002. Ammattikorkeakoulut muodostavat oman konsortionsa, jonka on tarkoitus olla tiiviissä yhteistyössä sekä Linnea2-konsortion että Kansalliskirjaston kanssa. Yhteistyön muodoista ja edellytyksistä neuvotellaan edelleen.

Resurssit

VTLS-järjestelmän hankinnan rahoitti aikanaan keskitetysti opetusministeriö. Linnea2 -hankkeeseen ei keskitettyä rahoitusta saatu, vaan yliopistot rahoittivat osuutensa omista vuotuisista määrärahoistaan. Rehtorien neuvostossa hankkeen kokonaiskustannusten ylärajaksi asetettiin 20 miljoonaa markkaa, millä summalla oli katettava sekä ohjelmiston että laitteiston kustannukset, oheislaitteita lukuun ottamatta. Yliopistojen tiukentunut rahatilanne edellytti pysymistä näissä kustannuskehysissä, vaikka dollarin kurssin raju nousu muuttikin tilanteen päätöksenteon jälkeen perusteellisesti. Suurin osa rahoituksesta tarvittiin ohjelmiston hankintaan. Kun laitteisto onnistuttiin hankkimaan oletettua edullisemmin, hankkeen kokonaiskustannukset saatiin kuin saatiinkin pysymään asetetuissa rajoissa.

Järjestelmän uusiminen oli kaiken kaikkiaan erittäin suuri hanke, joka aiheutti runsaasti myös muita kuin han-

F. Paciuksen kirje Z. Topeliukselle 1868, käsikirjoituskokoelmat.

kintakustannuksia. Varovaisen arvi-
on mukaan järjestelmän valinnasta
ja sopeuttamisesta aiheutui työ- ja
matkakustannuksia noin 9,5 mil-
joonaa markkaa, minkä kansallis-
kirjasto ja yliopistot ovat maksa-
neet varsinaisen hankintahinnan
lisäksi. Järjestelmien testaamiseen
osallistui yhteensä noin 70 henkeä
eri kirjastoista. Hankinnan tärke-

den takia työ tehtiin poikkeuksellisella huolella. Suurimman työpanoksen kirjastoilta on vaatinut järjestelmän käyttöönotto, joka on osittain vielä kesken.

Hanke ja sen aikataulu

Hankinnan tavoitteet ja ohjelmiston valintakriteerit määriteltiin kirjastojen yhteistyönä. Järjestelmän tuli perustua uuden sukupolven ohjelmistoratkaisuihin ja sen tuli varmistaa aikaisemman ratkaisun tarjoamat edut. Järjestelmän lisäksi arvioitiin kriittisesti myös järjestelmätoimittajat. Valituksi tuli Endeavor Information Systems Inc:in Voyager-ohjelmisto. Hankintasopimus allekirjoitettiin helmikuussa 2000.

Ohjelmiston valinta tapahtui yksimielisellä päätöksellä. Verkkoarkkitehtuuri ja laitehankinnat sen sijaan edellyttivät tuntuvasti enemmän työtä ja keskustelua yhteisen linjan löytämiseksi. Helsingin yliopiston kirjasto oli pitänyt välttämättömänä tutkia kokonaan uudentyyppisen ratkaisun mahdollisuuksia ja välttää sitä, että vanha malli siirrettäisiin sellaisenaan uuteen laite- ja ohjelmistoympäristöön. Ottaen huomioon uudet ohjelmistoratkaisut sekä laite- ja verkkokehityksen kirjasto esitti keskusteltavaksi ratkaisusta, jossa kaikki tietokannat sijoitettaisiin yhdelle yhteiselle palvelimelle ja että tämän palvelimen hoito ulkoistettaisiin. Kirjaston arvion mukaan ratkaisun puolesta puhuivat sekä kus-

tannusnäkökohdat että tietoturvallisuus, johon kohdistuvat vaatimukset olivat uudessa ohjelmistoympäristössä olennaisesti suuremmat kuin aikaisemmin. Erityisesti alkuvaiheessa ratkaisumallia sekä epäiltiin, vastustettiin että kannatettiin. Sen johdosta tarjouskilpailun avulla tutkittiin myös

muuta vaihtoehtoisia malleja. Yksi yhteinen palvelin osoitautui sekä hankinta- että ylläpitokustannusten osalta ylivoimaisesti edullisimmaksi ratkaisuksi, minkä lisäksi saatavilla oli laitteisto, joka tarjosi erityisen suuren toimintavarmuuden. Asian oltua keskusteltavana rehtorien neuvostossa yliopistot hyväksyivät ehdotuksen yksimielisesti.

Laitteistoksi valittiin tiukan tarjouskilpailun jälkeen Sun E10000 –palvelin. Käyttöpalvelusta järjestetyn tarjouskilpailun voitti Tieteellinen laskenta CSC Oy. Tarvittavat sopimukset allekirjoitettiin kesäkuussa 2000. Palvelin on yhteinen myös siinä suhteessa, että sen omistavat konsortion jäsenet yhdessä.

Alkuperäisen aikataulun mukaan uusi järjestelmä oli tarkoitus ottaa käyttöön vuodenvaihteessa 2000/2001. Ohjelmiston sopeuttamisessa tapahtuneiden viivästysten takia käyttöönotto siirrettiin kevääseen ja kesään 2001 ja saatettiin kirjastojen osalta päätökseen vuoden 2001 aikana. Käyttöönottoa edelsivät useat työvaiheet, kuten ohjelmiston testaus, sopeuttaminen ja siihen liittyvä kehittämistyö, koulutus sekä tietokantojen konvertointi. Huomattavan osan tästä työstä teki kirjastojen puolesta kansalliskirjasto. Koska järjestelmän vaihdon yhteydessä vaihdettiin myös tietueformaatti (ennen FINMARC, nyt MARC21 fin), tietokannat jou-

Almanakka vuodelta 1902,
pienpainatekokoelmat.

kulkujen sopeuttamista uuteen toimintaympäristöön.

Vaikka uusi järjestelmä olikin saatu tuotantokäyttöön kirjastoissa, kaikkia sopimuksen edellyttämiä suomalaisia piirteitä ei saatu käyttöön vielä vuoden 2001 aikana. Ongelmia oli mm. osakohteissa sekä yhteisluettelotietokannassa LINDA, joka 19. marraskuuta tapahtuneesta virallisesta avauksesta huolimatta saatiin hakukäyttöön vasta vuoden 2002 alussa. Tietokannan päivitys oli siitä huolimatta edelleen pysähdyksissä sen jälkeen, kun se oli 18.6. keskeytetty. Järjestelmäntoimittaja ei ollut tältä osin kyennyt täyttämään sitoumuksiaan.

Järjestelmän käyttöönotto on vaatinut kansalliskirjastolta erittäin suuren työpanoksen sekä jatkuvia neuvotteluja järjestelmätoimittajan kanssa. Uuden ohjelmiston erityispiirteet aiheuttivat myös joitakin alkuvaikeuksia mm. luetteloiden käytön hitautena, mikä sai osakseen huomiota laajalti jopa tiedotusvälineissä. Kun ongelmat saatiin poistetuksi, ohjelmisto, laitteet ja verkkoyhteydet ovat toimineet nopeasti ja luotettavasti. Linnea2 -verkon kokonaiskonsepti on myös kansainvälisesti katsoen ainutlaatuinen ja hyödyntää ennakkoluulottomasti uusimman teknisen kehityksen tarjoamia mahdollisuuksia.

duttiin konvertoimaan kahdeksan kertaa, mikä merkitsi yhteensä 30 miljoonaa luettelotietueen konversiota. Näin suurta konversiohanketta ei tiettävästi ole tehty missään muualla. Kirjastoissa siirtyminen uuteen järjestelmään aiheutti runsaasti työtä, koulutusta ja entisten työn-

Elektroninen kirjasto – laaja kokonaisuus

Kirjastopalvelujen käyttäjien kannalta tärkeitä elektronisen kirjaston peruselementtejä ovat

- nykyaikainen kirjastoautomaatiojärjestelmä
- verkkokäyttöiset kokoelmaluettelot
- www-pohjaiset tutkijapalvelut
- elektronisessa muodossa olevat kokotekstiaineistot

Kaikki nämä alueet edellyttävät runsaasti kehitystyötä, joka tapahtuu käyttäjien katseiden ulottumattomissa.

Verkkokäyttöiset kokoelmaluettelot

Atk-järjestelmän uusimisen rinnalla pääosa kirjaston kokoelmaluetteloista on saatu taannehtivasti siirretyksi verkkokäyttöön. Kansallisbibliografian sisältävä Fennica-tietokanta kattaa Suomen kansalliskirjallisuuden luettelotiedot yhtäjaksoisesti vuodesta 1488 alkaen ja oli vuoden lopussa laajuudeltaan 693 000 tietuetta. Koko kirjallisuuden julkaisemisajan kattava tietokanta avattiin yleiseen käyttöön marraskuussa. Työ sen täydentämiseksi jatkuu ennen muuta sellaisella aineistolla, joka on sisältynyt kirjaston luetteluihin mutta ei kansallisbibliografiaan. Ulkomaisen kokoelman vuoteen 1955 ulottuvan luettelon kirja-aineisto saatiin kokonaisuudessaan HELKA-tietokantaan. Jäljellä on vielä vähäinen määrä sarjojen ja aikakauslehtien tietoja. Vaikka kirjaston pääluettelot ovatkin tämän jälkeen lähes sataprosenttisesti verkkokäytössä, merkittävät erikoiskokoelmien luettelot odottavat edelleen vuoroaan. Niistä monet ovat tärkeitä myös kansainvälisesti.

Vuoden 2001 erityishankkeena toteutettiin suomalaisten äänilevyjen luetteloiden siirto musiikin VIOLA-tietokantaan. Tietokantaan konvertoitiin vuoden kuluessa 150 000 tietuetta. Ne sisältävät tiedot kaikista, vuodesta 1901 alkaen ilmestyneistä tunnetuista äänilevyistä, vaikka levyt eivät sisältyisikään kirjaston kokoelmiin. Hanke ra-

hoitettiin äänitearkistoa varten osoitetuilla erityisrahoilla ja se liittyi suomalaisen äänilevyn 100-vuotisjuhlallisuuksiin. Kysymyksessä oli merkittävä yhteistyöhanke, jonka muita osapuolia olivat Yleisradio, Suomen Ääni- ja kuvataallennetuottajat ÄKT ry ja Suomen Äänitearkisto ry., sieltä erityisesti Timo Wuori, Rainer Strömmer ja Olli-Pekka Puranen. Noin puolet tietueista hankittiin Yleisradion Fono-tietokannasta ja muunnettiin tarvittavaan muotoon. Huomattava osa konvertoitiin ja muokattiin Suomen Äänitearkiston luetteloista, minkä lisäksi tehtiin omaa primaarikonvertointia. Lopputuloksena oli Suomen ensimmäinen yhtenäinen ja standardien mukainen kansallisdiskografia, joka on julkisessa verkkokäytössä.

Kirjastoverkon teknisten edellytysten kehittäminen

Kirjasto laati selvityksen maailmalla meneillään olevista digitaalisen kirjaston toteutuksista. Selvitys käsitteli myös Helsingin yliopiston kirjaston omia sähköisiä palveluja sekä niiden kehittämistarpeita. Kehittämiskohteita ovat kirjastoverkon yhteisen kirjastojärjestelmän lisäksi mm. kansallisen elektronisen kirjaston tiedonhakuportaali, elektronisten vapaakappaleiden käytön organisointi, verkkojulkaisujen arkiston ja sen hakutietokannan rakentaminen sekä kansallisen digitointipalvelun rakentaminen ja digitoidun aineiston saattaminen yleisön käyttöön. Kirjasto uusi omat www-sivunsa ja kokoelmien löytyvyyttä lisättiin laatimalla uusia tiedonlähte- ja opetussivuja. Vuonna 2001 valmistuivat Suomen historian ja Venäjän historian sivut. Kirjaston Intranettiin liitettiin myös kokoelmatietoja palvelujen tukemiseksi. Sivujen kehittäminen jatkuu. Uusi atk-järjestelmä on omalta osaltaan avannut uusia mahdollisuuksia helpottamaan kirjaston painettujen kokoelmien käyttöä.

Kansallisen elektronisen kirjaston ohjelman avulla

Savikiekkojen keskiöt,
musiikkikokoelmat.

hankittujen kokotekstiaineistojen ja viitetietokantojen käytön helpottamiseksi kirjasto käynnisti vuonna 2000 portaalihankkeen, jonka avulla on tarkoitus luoda yhteinen käyttöliittymä FinELib-aineistoja varten. Vuoden 2001 aikana arvioitiin tarjolla olevia ohjelmistoja.

Kansalliskirjastona kirjasto on tehnyt järjestelmällisesti työtä koko kirjastoverkon toiminnan keskeisten edellytysten parantamiseksi. Tekniikka mahdollistaa entistä paremmin uusien yhteisten palvelujen kehittämisen. Tähän kiinnitettiin huomiota mm. Helsingin kaupunginkirjaston, Vastokirjaston ja kansalliskirjaston yhteisessä aloitteessa, joka toimitettiin opetusministeriölle lokakuussa 2001. Eri toimijoiden mukaan aika on kypsä yhteiselle kirjastoverkon infrastruktuurille.

Standardit ovat kansallisen kirjastoverkon tuki. Ne määrittelevät muun muassa sen, missä muodossa julkaisujen kuvailutiedot tallennetaan, miten näitä tietoja haetaan sekä sen, miten julkaisujen tietoja ja esimerkiksi kaukopalvelupyynnöitä voidaan siirtää järjestelmien välillä. Kirjasto osallistui alan standardointityöhön ISO:ssa (International Organization for Standardization) ja valmisteli Internet-yhteisössä eräitä standardiluonnoksia koko yhteisön käyttöön.

Standardointityö eteni vuonna 2001 monilla alueilla. Suomen Standardisoimisliitto SFS julkisti marraskuussa 2001 Dublin Core -metadataformaatin kansallisen laitoksen (SFS 5895), jonka pohjalta uusittiin asiakirjojen kuvailuun tarkoitettu suomalainen Dublin Coren laajennos. Formaatti on väline, jonka avulla tekijä voi itse laatia kuvailuja elektronisiin dokumentteihin. Kansalliskirjasto vastasi molempien standardien laatimisesta ja huolehtii myös niiden ylläpidosta. Ennen Suomea ainoastaan Yhdysvalloissa on julkaistu vastaava kansallinen standardi.

Yhteistyössä Oulun yliopiston kirjaston kanssa kirjasto julkaisi Internetin tiedonhakustandardin (ANSI/NISO Z39.50) sekä ISO:n julkaiseman kaukopalvelustandardin kotimaiset käyttöohjeet. Kotimaisia kirjastojärjestelmätoimittajia on tuettu näiden standardien käytössä ns. FIN-ZIG-työryhmässä, jonka toiminnasta kirjasto vastaa.

Kirjaston ylläpitämien kirjojen, kausijulkaisujen ja musiikin tunnistejärjestelmien (ISBN, ISSN, ISMN) kansalliset keskuksat ovat perustoimintansa ohella osallistuneet aktiivisesti järjestelmien kansainväliseen kehittämiseen. Toimintavuonna keskityttiin tiedottamaan elektronisen aineis-

ton tunnisteista kustantajille ja julkaisijoille. Kirjasto käynnisti ISSN-tunnusten tarjouskampanjan verkkolehdille ja laati tiedotteita eri verkkojulkaisujen tunnusten käytöstä. Verkkolehtilistä avattiin SUOMA-tietokantana osoitteessa www.lib.helsinki.fi/suoma/.

Opetusministeriön tietostrategian mukaan Suomen virtuaaliyliopiston tavoitteena on tehostaa yliopistojen välistä yhteistyötä ja hyödyntää asiantuntemusta verkkojen välityksellä. Kansallisen elektronisen kirjaston ohjelman avulla kirjasto on kyennyt tukemaan virtuaaliyliopiston ja –ammattikorkeakoulun kehittämistä. Uutena tehtävänä kirjasto koordinoi yliopistokirjastojen tiedonhankinnan ja –hallinnan verkko-opetushankkeita sekä selvittää, mitä tehtäviä kirjastoilla voi olla virtuaaliyliopiston oppimateriaalin hallinnassa.

Kirjasto on osallistunut aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön kirjasto- ja tietopalvelujen tietoteknisten edellytysten kehittämiseksi. Se on vastannut Euroopan kansalliskirjastojen työryhmän Working Group on Networking Standards toiminnasta ja koordinoi NORDINFO:n Scandinavian Virtual Union Catalogue –projektia, jonka avulla luodaan tekniset ja sopimukselliset edellytykset pohjoismaisten yhteisluetteloiden yhteiskäytölle. Kirjasto osallistuu myös Euroopan kansalliskirjastojen yhteishankkeeseen TEL (The European Library), jonka tehtävänä on kehittää yhteistä kokoelmien hakujärjestelmää. Hanketta johtaa The British Library ja osarahoitus saadaan EU:lta.

Elektronisen kirjaston aineistot

Elektronisen kirjaston tietosisältöjä kartutetaan pääosin seuraavilla tavoilla:

- julkaisemalla uutta alkuperäisaineistoa verkossa ja arkistoimalla se
- hankkimalla muualla elektronisessa muodossa julkaistuja aineistoja käytettäväksi mm. lisenssien avulla
- siirtämällä paperille tallennettuja aineistoja sähköiseen muotoon digitoinnin avulla

Vaikka elektroninen julkaiseminen ei kuuluukaan kirjaston ydintoimintoihin, kirjasto on tukenut Helsingin yliopiston elektronista julkaisuhanketta sekä vastannut Tieteellisten seurain valtuuskunnan ja KOPIOSTO:n kanssa yh-

Sointu

Vihdoinkin levy

SILLANPÄÄN MARSSILAULU

JOLLA ON KAIKKIEN IKÄLUOKKIEN SUOSIO!

*** KOLMEN TÄHDEN SOINNUT

30.-

Ulkolatu ajasta luokiteltua, koko otannan on SOINTU taloudellisesti ja liitettyt markkinoille levyillä. Yksi parhaimpia levyjä, yllä mainittuun lauluun luotavaa pyhästä ja yllä mainittuun lauluun kyllä tallellisissa liiän, on nyt luokattu markkinoille suomenkieliset RUGEN MALMISTEN-levyt.

Sointu-lehden kansi sekä levymainos, musiikkikokoelmat.

teishankkeena kehitettävästä ELEKTRA-hankkeesta. Helsingin yliopiston väitöskirjoista noin puolet julkistetaan verkossa kirjaston ylläpitämässä E-thesis -palvelussa.

ELEKTRA on digitoinut jo noin 8 000 Arto-artikkelitietokantaan linkitettyä artikkelia kymmenistä kotimaisista tieteellisistä lehdistä. ELEKTRA-palvelua voi käyttää Internetin välityksessä muun muassa kaikista yliopistoista, ammattikorkeakouluista sekä yleisistä kirjastoista.

Elektroninen julkaiseminen Internetissä on jatkuvasti kasvanut. Tarkoituksena on saada myös nämä julkaisut arkistoiduksi vapaakappalelain perusteella. Lain uudistaminen on edelleenkin vireillä, mutta kirjasto on jo tehnyt runsaasti siihen liittyvää kehittämistyötä. Kirjasto käynnisti vuoden alussa opetusministeriön hankerahalla projektin, jonka avulla kehitetään menetelmiä elektronisen aineiston vapaakappaleiden käsittelemiseksi. Kehittämistyö on herättänyt paljon kansallista ja kansainvälistä mielenkiintoa, ja eri maista, kuten Japanista, Virossa ja Tsekin tasavallasta on käynyt asiantuntijoita tutustumassa kirjaston ratkaisuihin.

Kirjasto kehittää sekä verkkoarkiston hakujärjestelmää että verkkojulkaisujen arkistointia yhdessä muiden maiden kanssa. Yhteispohjoismaisen hakujärjestelmän, Nordic Web Archive- hankkeen ohjelmistoasennukset tehdään alkuvuodesta 2002. Verkkojulkaisut kerätään kansalliskirjastojen yhteisellä NEDLIB-haravaohjelmistolla, joka testattiin keväällä 2001 yhdessä Tieteellinen Laskenta CSC Oy:n kanssa. Kotimaisen aineiston keruu aloitettiin elokuussa 2001. Vuoden loppuun mennessä oli kerätty yli viisi miljoonaa dokumenttia noin 20 miljoonasta osoitteesta; dataa oli satoja gigatavuja. Aineisto on talletettu CSC:n nauha-arkistoon.

Kirjasto solmi Info Center Finland ICF Oy:n kanssa sopimuksen, jonka nojalla kirjasto saa ICF:ltä kotimaisten palvelimien osoitetiedot. Näiden tietojen avulla kirjasto pystyy keräämään kattavasti kotimaiset www-sivut myös sellaisilta palvelimilta, jotka sijaitsevat muissa juuridomaineissa kuin .fi:ssä (näitä ovat esimerkiksi .com, .net, .org). ICF:n toimittamia tietoja täydennetään mm. kokoamalla palvelimet, joiden nimessä on suomenkielen sana.

Teknisten tallenteiden, esimerkiksi CD-ROMien, yleiskäytön organisointia varten kirjasto neuvotteli Deutsche Bibliothekin rakentamasta ja ProAsset-yhtiön ylläpitämistä MMB-sovelluksesta.

Kansallisen elektronisen kirjaston ohjelma

Tieteelliseltä kannalta merkittävin tapa hankkia elektronisia aineistoja on ostaa niiden käyttölisenssejä suoraan kustantajilta. Tätä tehdään kirjastoverkkoa varten kansallisen elektronisen kirjaston ohjelman avulla. FinELib on kasvanut suureksi lisensoitujen elektronisten aineistojen tarjoajaksi. Palvelu on herättänyt myös laajaa kansainvälistä kiinnostusta. Kolmas Euroopan kirjastokonsortoiden konferenssi järjestettiin loppuvuodesta Suomessa. Siihen osallistui 103 henkilöä 27 maasta.

FinELib-konsortio laajeni toimintavuoden aikana. Vuoden 2002 alkuun mennessä siihen oli liittynyt kaikkiaan 102 organisaatiota, joihin kuuluvat kaikki yliopistot, ammattikorkeakoulut ja yleiset kirjastot sekä kolmekymmentä tutkimuslaitosta. Opetusministeriö tuki yleisten kirjastojen ja ammattikorkeakoulujen kirjastojen lisenssien hankintaa erillisellä rahoituksella.

Vuoden aikana neuvoteltiin useita merkittäviä lisenssiosopimuksia, mm. Elsevier- ja Web of Science-sopimukset. Elsevier-lisenssi antaa konsortion jäsenille käyttöoikeuden 1 200 tieteelliseen lehteen. Web of Science-referenssietokanta on merkittävä tutkimuksen arvioinnin väline. Aineistosopimusten kokonaisarvo on noin 50-52 miljoonaa markkaa vuodessa. Tästä summasta rahoitetaan keskitetysti kansalliskirjaston budjetin kautta 18 mmk. Lisäksi opetusministeriö osoitti erityisillä myönnoillä yleisille kirjastoille 50 000 mk ja ammattikorkeakouluille vajaat 1,4 mmk elektronisia aineistoja keskitettyä hankintaa varten. Menettely osoittaa, että opetusministeriö tukee yhden ainoan palveluyksikön ylläpitämisestä koko kirjastoverkkoa varten. Kirjaston kokoaman valtakunnallisen kokoelmapolitiittisen selvityksen perusteella kirjastot toivovat, että humanistisen elektronisen aineiston hankintaa voitaisiin lisätä. Humanististen lehtien osuus on nyt noin 15%.

Lisenssineuvotteluissa noudatettujen tiukkojen periaatteiden ansiosta sopimusehdot ovat olennaisesti edullisemmat kuin mihin kirjastot olisivat voineet päästä neuvotellessaan yksitellen. Tämän lisäksi kirjasto tarjoaa muille kirjastoille runsaasti elektronisiin aineistoihin liittyviä palveluja, mikä on herättänyt melkoista huomiota muissa maissa. Kansallisen elektronisen kirjaston palvelusta tehdään ulkoinen arviointi vuonna 2002.

FinELib aineistojen määrät vuonna 2001

- 8 200 tieteellistä aikakauslehteä
- 79 viitetietokantaa
- 19 hakuteosta
- sanakirjoja
- 31 lisenssisopimusta

Kansallisesti merkittävät kokoelmat on digitoitava

Kirjasto edistää kansallisten aineistojen käyttöä digitoimalla kokoelmiaan verkkoon, mikä on yksi kirjaston keskeisiä tehtäviä lähivuosien aikana. Kirjasto on käynnistänyt kansallisen digitoitikeskuksen perustamisen Mikkelin mikrokuvaus- ja konservointikeskukseen osin omilla panostuksillaan, osin opetusministeriön osoittamalla hankerahalla. Yhteistyössä Mikkelin kaupungin kanssa kirjasto on myös pyrkinyt saamaan rahoitusta Euroopan Unionin aluekehitysrahastosta. Toistaiseksi rahoitus on perustunut niukalle projektirahoitukselle, joka ei ole mahdollistanut toiminnan vakinaistamista eikä riittävää toimintavolyymia.

Tuloksia on saavutettu rahoituksen niukkuudesta huolimatta. Oman ohjelmistokehityksen avulla on saatu aikaan menetelmäratkaisuja, jotka ovat saaneet osakseen suurta kiinnostusta myös muualla maailmassa. Lokakuussa avattiin yleiseen käyttöön digitaalinen sanomalehtikirjasto, Suomen sanomalehdet 1771-1860, mikä herätti runsaasti kiinnostusta tiedotusvälineissä. Joulukuun puoliväliin mennessä sanomalehtikirjastosta oli tehty yli puoli miljoonaa hakua. Jatkohankkeessa sanomalehtikirjastoon digitoidaan lehdet vuosilta 1861-1890. Sanomalehtikirjasto on kirjaston AURORA-projektin tulosta ja liittyy myös kirjaston koordinoimaan pohjoismaiseen TI-

DEN-hankkeeseen. Työ on rahoitettu opetusministeriön projektirahoituksella, NORDINFO:n tuella ja kirjaston omilla voimavaroilla. Peri+ -projektin tavoitteena on digitoida suomalaisia tieteellisiä aikakauslehtiä. Kertomusvuoden aikana digitointiin *Historiallisen aikakauskirjan* vuosikertoja. Projektin tarkoituksena on myös ollut kehittää ratkaisuja tekijänoikeudellisesti suojattujen aikakauslehtien oikeuksien hallintaa varten. Lisäksi on kehitetty maksullisia digitointipalveluja.

Opetusministeriön Kulttuuriperinnön digitointityöryhmän jäsenenä kirjasto on kartoittanut tieteellisten ja yleisten kirjastojen kulttuuriperinnön digitointitarpeita. Tavoitteena on luoda laaja kirjastojen digitointiohjelma, joka mahdollistaisi kansallisesti merkittävien kokoelmien digitoinnin verkkoon. Kirjaston oma ohjelma käsittää yli 100 000 kirjaa, tärkeitä käsikirjoituksia ja muita yksittäisiä painatteita, yhteensä yli 3 miljoonaa sivua. Ohjelman toteuttaminen edellyttää huomattavaa rahoitusta useiden vuosien ajalle. Rahoitusmahdollisuuksien perusteellinen kartoitus aloitetaan vuonna 2002.

Kirjasto on osallistunut aktiivisesti digitointia koskevaan kansainväliseen toimintaan. Kirjasto on mukana mm. EU:n eEurope ohjelmassa, jossa kehitetään maailmanlaajuisten verkkojen digitaalista sisältöä, tuetaan sen käyttöä ja edistetään tietoyhteiskunnan kielellistä monimuotoisuutta. Osana ohjelmaa on sovittu periaatteista, joilla edistetään digitointipolitiikan ja -ohjelman laadintaa ja näiden toteuttamiseksi käytettävää benchmarkingmenetelmää. Kirjasto osallistuu hankkeista jälkimmäiseen. Jatkoa tälle saatetaan saada jos Italian tekemä aloite MINERVA-projektiksi saa EU:ssa myönteisen päätöksen vuoden 2002 alussa. Projektiksi olisi osa EU:n eContent-ohjelmaa. Projektissa tullaan vertailemaan eri maiden ja organisaatioiden digitointiin liittyviä ratkaisuja. Kirjasto koordinoi Suomen osuutta.

Yhteistyötä kulttuurin saralla

Kirjaston kulttuuritoiminta oli vuonna 2001 erittäin vilkasta. Valtaosa tapahtumista ja tilaisuuksista oli järjestetty yhteistyössä muiden kulttuuri- ja tiedelaitosten kanssa. Kirjasto valmisti tiloissaan kaikkiaan 14 näyttelyä omista kokoelmistaan, joista kahdeksan toteutettiin yhteistyössä muiden kulttuurilaitosten kanssa. Näyttelyihin tutustui noin 10 000 kävijää, mikä oli n. 40 % edellisvuotta enemmän. Muita yleisötilaisuuksia järjestettiin kaikkiaan 43. Niiden osallistujamäärä oli noin 3 000. Vuoden aikana kirjasto oli näkyvästi esillä mediassa kulttuuritapahtumien ansiosta.

Kulttuuritoiminnan pääpaino on näyttelyiden järjestämisessä. Kansalliskirjaston Galleriassa pidettiin vuoden aikana kolme uutta näyttelyä. *Taikaportti – lastenkirjoja 1599-1973* –näyttely järjestettiin yhteistyössä Suomen Nuortenkirjaneuvoston kanssa. Näyttely kuului osatapahtumana valtakunnalliseen Kirjaseikkailu 2001 -kampanjaan. *Ex insula lux – Valoa saarelta. Brittipyhimyksiä Suomen keskiajassa* –näyttely oli ajoitettu Helsingin yliopiston englannin kielen laitoksen järjestämän International Society of Anglo-Saxonists (ISAS) –konferenssin yhteyteen. Näyttelyn yhteydessä julkaistiin *Ex insula lux. Manuscripts and hagiographical material connected with medieval England*. Sekä julkaisu että näyttely liittyivät Helsingin yliopiston kirjaston ja Venäjän kansalliskirjaston yhteistyöhankkeisiin.

Suurin näyttelyhanke vuonna 2001 oli *Sävel soi syömmessäin*, joka liittyi suomalaisen äänilevyn 100-vuotisjuhlatapahtumiin. Näyttely järjestettiin yhteistyössä suomalaisen musiikin tiedotuskeskuksen, Yleisradion äänitearkiston, Suomen Ääni- ja kuvatalennetuottajat ry:n ja Suomen Jazz ja Pop Arkiston kanssa. Näyttely herätti laajaa julkisuutta tiedotusvälineissä.

Suomalaisen äänilevyn 100-vuotisnäyttelyn aikana järjestettiin neljän luennon sarja. Näyttelyn ohjelmaan kuului myös kirjaston kupolialissa järjestetty populaarimusiikin konsertti *Järjen veit ja minusta orjan teit*, jos-

sa esiintyivät mm. Annikki Tähti ja Kari Lindqvistin Nostalgia-orkesteri.

Gallerianäyttelyiden yhteyteen järjestettiin yhdeksän luentotilaisuutta.

Kirjaston kahvilassa oli esillä yhdeksän pienimuotoista näyttelyä, joista mainittakoon *Vuoden 2000 kaunein kirja ja kirjavalit* yhteistyössä Suomen kirjataiteen komitean kanssa, *Vanha muste janottaa – typo- ja kalligrafianäyttely* yhteistyössä Taideteollisen korkeakoulun kanssa sekä *Tsaijua ja sapuskaa – venäjän opiskelua kolmessa sukupolvessa*, joka liittyi Euroopan kielten teemavuoden venäjän teemaviikon ohjelmistoon. Amerikka-kirjasto esitteli uutta Yhdysvaltain vähemmistöjen kirjallisuutta, sekä järjesti omissa tiloissaan kaksi julistenäyttelyä. Vuoden sarjakuvataiteilijan, Puupäähattu-palkinnon saaneen Jukka Tilsan näyttely järjestettiin yhteistyössä Suomen Sarjakuvaseuran kanssa.

Elokuussa 2001 tuli kuluneeksi 100 vuotta A.E. Nordenskiöldin kuolemasta, jonka johdosta järjestettiin näyttely ja yleisöluentotilaisuus yhteistyössä Chartarum Amici –yhdistyksen kanssa sekä yhteistyössä Helsingin yliopiston Renvall-instituutin kanssa suomalais-japanilainen symposiumi.

Vuoden aikana käynnistettiin kirjailijavierailujen sarja, joka saavutti hyvän yleisömenestyksen. Vierailijoina oli mm. kirjailijat Kaari Utrio ja Bo Carpelan.

Helsingin yliopiston professorien rouvat ry:n kanssa kirjasto järjesti tanssiaisat, joiden tarkoituksena oli kerätä rahaa flyygelin hankintaa varten. Helsingin yliopiston professorien rouvat ry lahjoittivat flyygelin kirjastolle 30. lokakuuta.

Kirjasto julkaisi arkkitehtuuriaan ja kokoelmiaan käsittelevän teoksen *Bibliotheca Academica*. Teoksen kirjoittajat ovat tunnettuja tutkijoita ja arkkitehtuurin tuntijoita. Teoksen toimitti Rainer Knapas.

Sivuilla 30 - 31 on tarkempi luettelo kaikista kirjaston järjestämistä kulttuuritilaisuuksista.

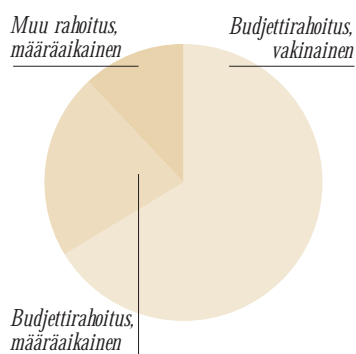
Organisaatio ja henkilöstö

Pitkin vuotta on eri tahoilla herätetty keskustelua kansalliskirjaston roolista niin kirjastoverkossa kuin Helsingin yliopistossa. Kansalliskirjaston toimiala on yliopistoasetuksessa rajattu tieteellisiin kirjastoihin. Kirjasto on tarjonnut palveluja asetuksen ulkopuolelle jääville kirjastoille erillisillä, opetusministeriön tukemilla sopimuksilla. Paineet kirjastoverkon yhteisen palveluyksikön vahvistamiselle ovat suuret. Vuonna 2002 tullaan opetusministeriön johdolla selvittämään asiaa.

Kirjastossa oli vuoden lopussa 179 vakinaista virkaa ja tointa. Vuoden aikana perustettiin seitsemän uutta virkaa ja täytettiin avoimia toimia. Perustetuista viroista kaksi sijoitettiin kirjaston käyttäjäpalveluihin, jossa jo pitkään on hoidettu pysyväisluonteisia tehtäviä määräaikaisten palvelussuhteilla. Kirjastokorttelin valmistuttua voitiin vakinaistukset tehdä. Kaksi virkaa sijoitettiin vapaakappaleiden vastaanotto- ja käsittelytehtäviin. Kirjasto joutui myös perustamaan viran, jonka turvin hoidetaan luettelointivaje, joka syntyi kun Jyväskylän yliopiston kirjasto luopui kotimaisen kirjallisuuden luettelointiyhteistyöstä vuonna 1999. Lisäksi kirjasto perusti äänitearkisto- ja musiikkikirjastotoimintaan kaksi virkaa. Tehtäviä oli hoidettu aiemmin määräaikaisten toimina.

Henkilötyövuosien jakauma rahoituslähteittäin

Osana kirjaston työkykytoimintaa valmisteltiin kaksivuotista Tyky-kuntoutusohjelmaa yhteistyössä Valtiokonttorin, Helsingin yliopiston ja Medivire- työterveysaseman kanssa. Valmistelu keskeytyi kun vahvistui, että työterveyspalveluja tarjoava organisaatio vaihtuu. Valmistelu jatkuu vuoden 2002 puolella työterveysasema Mehiläisen kanssa. Kirjasto kustansi kaikille halukkaille influenssarokotuksen, käytäntö jatkuu seuraavana vuonna. Vuoden aikana kirjasto järjesti henkilökunnalle yhteisiä liikuntatapahtumia sekä erilaisia tutustumis- ja näyttelykäyntejä.

Henkilöstön koulutusohjelmassa otettiin erityisesti huomioon uuden kirjastojärjestelmän edellyttämä koulutus. Lisäksi järjestettiin atk:hon ja verkon käyttöön liittyvää koulutusta ja mm. venäjänkielen kurssi. Oppisopimuskoulutukseen on osallistunut viisi työntekijää. Näyttötutkintojen yhteyteen liittyvissä kehittämishankkeissa on käsitelty vapaakappaleiden luovutusvelvollisten seulontamenetelmiä, Viola-tietokannan 100-vuotishanketta ja palvelujen markkinointia Helsingin yliopiston kirjastossa. Kirjaston päätoimintojen päälliköt ovat jatkaneet johtamisen kehittämistä yhteisissä tilaisuuksissaan. Kehittämistyössä on keskitytty erityisesti keskinäisen yhteistyön parantamiseen ja kirjaston toiminnan edistämiseen yhtenä kirjastona.

Kirjaston tulevaisuus on ollut toimintavuonna monin tavoin esillä. Kirjaston pitkäaikainen ylikirjastonhoitaja Esko Häkli siirtyi eläkkeelle marraskuun lopussa. Hänen 25-vuotista uraansa oli kokoontunut juhlimaan suuri joukko kollegoja ja ystäviä niin kotimaasta kuin muualtakin. Tapahtumiin liittyi kansainvälinen seminaari, jossa eri maiden alustajien johdatusella pyrittiin selvittämään millainen on kansalliskirjastojen digitaalinen tulevaisuus. Esko Häklin seuraajaksi valittiin syksyllä FT Kai Ekholm, joka siirtyy Jyväskylän yliopiston kirjaston ylikirjastonhoitajan tehtävistä kirjaston johtoon.

KUVAT: KARI TIMONEN

Kirjaston henkilökunnan pihajuhlien tunnelmaa.

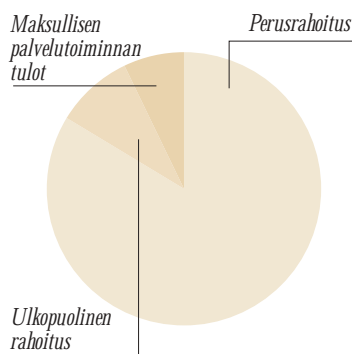
Kirjaston toimintamäärärahoihin myönnettiin vuonna 2001 kaikkiaan 82 mmk. Tästä tilakustannusten osuus oli 23,9 mmk, mihin sisältyvät myös uuden kirjaluolan käyttöönotosta aiheutuvat lisäkustannukset. Kokonaissummaan sisältyy kansalliselle elektroniselle kirjastolle myönnetty 18 mmk:n rahoitus, äänitearkistotoiminnalle myönnetty 1,5 mmk ja tilakustannusten lisäys 2,5 mmk. Kansallinen elektroninen kirjasto ja äänitearkisto olivat ensimmäistä vuotta osa kirjaston varsinaista perustoimintaa. Määrärahoihin sisältyi myös opetusministeriön hankeraha, 2 mmk vapaakappalelain uudistamisesta aiheutuviin kustannuksiin sekä palkankorotuksiin osoitettu vajaa 0,9 mmk.

Valtakunnallisen rahoituksen osuus budjetista oli 69 mmk sisältäen erillisen hankerahan. Yliopisto peri valtakunnallisen rahan osuudesta yleiskustannuksena 5% eli vajaat 3 mmk, mutta osoitti kirjastolle myöhemmin vuonna 2001 lisärahaa 3,2 mmk. Järjestely hankaloitti kuitenkin tuntuvasti kirjaston toimintaa.

Kirjaston kokonaismenot kasvoivat noin 9 mmk. Kasvu johtui erityisesti kansallisen elektronisen kirjaston lisenssimaksujen kasvusta. Maksullisen toiminnan tulot olivat kaikkiaan noin 6,7 mmk, kasvua edellisvuoteen oli peräti 30%. Lisäys johtui erityisesti tietokantapalvelujen ja säilytyspalvelujen tulojen kasvusta.

Kirjasto saa perusrahoituksensa yliopistobudjetin kautta niin, että opetusministeriö rahoittaa kirjaston valtakunnalliset tehtävät sata prosenttisesti ja yliopisto osallistuu rahoitukseen käyttämiensä paikallispalvelujen mukaan. Kirjasto on sopinut yliopiston kanssa, että ne valmistelevat yhdessä seuraavaa opetusministeriön ja kansalliskirjaston välistä tulosneuvottelua varten ehdotuksen kirjaston budjettikäytännön selkiyttämiseksi. Kirjaston budjettikäytäntöä on välttämätöntä järjestää sekä suhteessa Helsingin yliopiston budjettiin että suhteessa kirjaston laaja-alaisiin kansallisiin vastuisiin. Ehdotus valmistuu vuoden 2002 helmikuuhun mennessä.

Kirjaston rahoituslähteet

Ulkopuoliseen rahoitukseen sisältyy mm. FinELib:n edelliseltä vuodelta siirtynyt osuus. OPM:n kolmivuotisia hankerahoja ei ole otettu tähän mukaan, mutta ne sisältyvät menojen osalta menotaulukkoon. Samoin EU:n hankerahoitus puuttuu, ne sisältyvät vain menotaulukkoon.

2001

Kirjaston menot (1000 mk)	1999	2000	2001
Menot ilman tilakustannuksia	62 885	69 539	78 652
Budjettimenot yhteensä	41 718	47 575	51 812
Henkilöstö	29 773	32 547	34 013
Kirjastoaineiston hankinta	4 837	6 069	5 049
* Kans. elektroninen kirjasto			6 438
Muut menot	7 108	8 969	7 247
Muut rahoitusmenot	21 167	21 964	26 840
Maksullinen palvelutoiminta	2 595	4 355	4 930
Muut rahoituslähteet	4 525	5 386	7 518
** Kans. elektroninen kirjasto	14 047	12 223	14 392
Tilakustannukset	22 015	21 639	23 903
Menot yhteensä	84 900	91 178	102 555

Kirjastoaineiston hankintaan sisältyy lisenssimaksuja (1000 mk)

- Vuosi 1999: 246
- Vuosi 2000: 691
- Vuosi 2001:

* HY Elib osuus on 887

** sisältää AMK lisenssiosuuksia 1 550 (erilliset palvelusopimukset)

Budjettimenoihin on sisällytetty edelliseltä vuodelta siirtynyt maksullisen toiminnan tulo.

Tilastot

Lainaus paikallis- ja kaukolainaus

	1999	2000	2001
Lainaus yhteensä, josta	399 200	488 950	515 700
• slaavilainen kirjasto	14 400	24 450	26 900
• kansalliskokoelma	12 800	9 500	12 000
• erikoiskokoelmat	5 200	5 800	6 200
• paikallislainaus	393 800	483 400	510 600
• kaukolainaus	5 400	5 550	5 100

Vuosi 1999: Kirjaston Rotunda oli rakennustöistä johtuen suljettuna syksyyn asti

Vuosi 2000: Kirjaluolan rakennustöiden valmistuminen ja kokoelmien siirrot

Vuosi 2001: Asiakaskäyttöön tarkoitettu maanalainen aikakauslehtitila valmistui

Vapaakappaleiden aineistokohtainen kartunta

	1999	2000	2001
Luetteloitavat kirjat (nid.)	18 500	17 500	16 200
Kausijulkaisut (nim.)	7 200	7 300	7 200
AV-aineisto (nim.)	5 600	6 400	5 700
Kartat ja nuotit (nid.)	1 500	1 700	1 400
Luetteloimattomat painatteet (nid.)	76 300	59 300	64 000

Vuosi 2000: Kokoelmaudistuksen takia osa luetteloimattomista painatteista siirtyy vuoden 2001 tilastoon.

Nimekkeiden määrä kirjaston omien kokoelmien luettelotietokannoissa

	1999	2000	2001
Yhteensä	1 284 100	1 340 100	1 406 600
FENNICA	652 000	675 500	693 000
HELKA:			
Humanistinen kokoelma	485 500	506 100	543 800
Slaavilainen kirjasto	138 800	149 700	160 500
American Resource Center	7 800	8 800	9 300

Linnea-tietokantojen tietuemäärät

	1999	2000	2001
LINDA	3 415 900	3 591 400	3 670 000
MANDA	1 799 200	1 850 600	1 860 000
ARTO	329 000	490 300	773 000
VIOLA	182 200	317 200	496 000
SVEN	116 300	123 700	-

Vuosi 2001: SVEN-tietokanta on lopetettu

Kirjaston omat tilat 2001

Tutkijatilat	8 500 m ²	29 %
Kokoelmatilat	15 000 m ²	53 %
Työskentelytilat	5 000 m ²	18 %

Tilamäärään ei sisälly osuutta yliopiston yhteisistä tiloista.

Liitteet

Lahjoitukset

Kirjalahjoituksia mm.

- Suomen kuntaliitto, pienpainatteita
- Patricia Seppälän kirjasto (Rafaela Seppälän lahjoitus)
- Eero Jaakkolan perikunta
- Suurlähettiläs Risto Rännäli
- Rovasti Pekka Alaja
- Kouluneuvos Arvo Inkilän kirjasto (Kati Niinistön lahjoitus)
- Imatran kaupunginkirjasto
- Rouva Ludmila Putina, Kremlin palatsin opas
- Professori Matti Klinge (Klingen arkiston lisiä)
- Maisteri Georg Luther (Luther-suvun arkiston lisiä)
- Professori Heikki Solin

Huomattavia käsikirjoituslahjoituksia

- Professori Aune Jääskisen arkisto
- Bengt Johanssonin sävellyskäsikirjoitusaineisto
- Esa-Pekka Salosen sävellyskäsikirjoitusaineisto
- Kaija Saariahon sävellyskäsikirjoituksia
- Jean-Louis Perret'n arkisto
- Uppsalan yliopiston kirjasto ja Martti Bläfield lahjoittivat Nordenskiöld-suvun aineistoa Frugårdin kartanon kokoelmaan

Kulttuuritoiminta

Näyttelyjä

Kansalliskirjaston Galleria

- Suomi tieteen Euroopassa 24.2.2001 saakka (20.10.2000–24.2.2001)
- Taikaportti. Lastenkirjoja 1599–1973. 9.3.–27.7.2001
- Ex insula lux – Valoa saarelta. Brittipyhimyksiä Suomen keskiajassa. 8.8.–29.9.2001
- Sävel soi syömmessään – Suomalainen äänilevy 100 vuotta. 10.10.2001–23.2.2002

Näyttelyt kirjaston kahvilassa ja Rotundassa

- Jean Sibeliuksen kootut teokset (JSW). 1.12.2000–2.2.2001
- African-American History Month. Amerikka-kirjaston näyttely 5.2.–14.3.2001
- Vuoden 2000 kaunein kirja ja kirjavaliot. 15.3.–17.4.2001
- Vanha muste janottaa. Typo- ja kalligrafianäyttely 20.4.–13.6.2001
- Sarjakuvanäyttely: Vuoden Puupäähattu-palkittu Jukka Tilsa. 27.4.–14.6.2001
- Wrightin linnut. 15.6.–6.9.2001
- Adolf Erik Nordenskiöld (18.11.1832–12.8.1901). 10.9.–9.10.2001
- Tsaijua ja sapuskaa – venäjän opiskelua kolmessa sukupolvessa. 11.10.–28.11.2001
- Tonttuja kansalliskirjastossa. 3.12.2001–12.1.2002
- Amerikka-kirjaston julistenäyttely ”July 4th – An American Celebration” 1.6.–15.8.2001
- Kirjaston kokoelmia esittelevä perusnäyttely Rotundassa

Gallerian näyttelyihin liittyvät luennot ja kirjailijavierailut

Taikaportti-näyttely

- Professori Markus Brummer-Korvenkontio kertoi lastenkirjakokoelmiensa karttumisesta 21.3.2001
- FT Paula Havaste: Yhdessä lukemisen ilosta ja välttämättömyydestä 4.4.2001
- Kirjailija Bo Carpelan: Kaarina Kolun haastateltavana 11.4.2001
- Dosentti Riitta Oittinen: Klassikkojen kääntäminen 3.5.2001
- Lastenkirjailija Hannele Huovi: Vanha satu ja uusi 29.5.2001

Ex insula lux -näyttely

- Tutkija Ilkka Taitto: Holvien kaikuja keskiajan Suomesta 12.9.2001
- Kirjailija Kaari Utrio: Keskiajan lumo 18.9.2001

Sävel soi syömmessään -näyttely

- FT, dosentti Pekka Gronow: Äänilevytuotannon varhaisvaiheet 11.10.2001
- FT Jari Muikku: Äänilevytuotanto toisen maailmansodan jälkeen 24.10.2001
- Kirjailija Maarit Niiniluoto: Naisenergiaa ja energisiä naisia suomalaisen populaarimusiikin historiassa 1930-luvulta nykypäivään 31.10.2001
- Fil.lis Antero Karttunen: Suomalainen taidemusiikki savikiikkokaudella 7.11.2001

Muut luennot

- A. E. Nordenskiöld – mikä mies? 24.9.2001
- Suomalais-japanilainen symposiumi A Nordic Forerunner in Asia-Pacific: A. E. Nordenskiöld's contribution to Science and Our Knowledge of Japan 25.9.2001
- Tutkija, kirjailija Marjut Hjelt: Monisatavuotias tonttu ja muita joulun tekijöitä 4.12.2001

Konsertit

- Gregoriaanisen musiikin lauluyhtye Verbi Dei sono: Musiikillinen tuokio menneeseen aikaan. Pyhän Henrikin liturgista musiikkia. *Ex insula lux* -näyttelyn ohjelmistoa. 29.8., 5.9., 12.9. ja 19.9.2001
- Järjen veit, ja minusta orjan teit. Suomalaisen äänilevyn 100-vuotiskonsertti 7.11.2001
- Kansalliskirjaston konsertti. Helsingin yliopiston juhlasali 22.11.2001

Muut tilaisuudet

- Tanssiaisat kupolialissa yhteistyössä Helsingin yliopiston professorien rouvat ry:n kanssa. Tilaisuus järjestettiin flyygelin hankkimiseksi kirjaston kupolialiin 17.3.2001
- Kalligrafianäytöksiä 27.4. ja 4.5.2001
- Nukketeatteriesityksiä lapsille: Maija Baric ja muusikot esiintyivät Taikaportti-näyttelyssä 30.3., 11.5., 18.5. ja 8.6.

- Tarinamatka – satutunteja lapsille Taikaportti-näyttelyssä (yht. 15 tilaisuutta)

Julkaisut

Kansallisbibliografia

CD-ROM:

- Fennica CD-ROM 2001: 1-4

Lehdet

- Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti 2001: 1-6
- Helsinki University Library Bulletin 2001
- Tietolinja, elektroninen julkaisu 2001: 1
- Books from Finland 2001: 1-4

Muut julkaisut

- Ex Insula Lux. Toim. Matti Kilpiö ja Leena Kahlas-Tarkka
- Res Publica Litteraria. Toim. Esko Häkli ja Kristina Ranki
- Bibliotheca Academica. Toim. Rainer Knapas

Esitteet

- Kokoelmien ja kirjaston käytön opasteita
- Uusittu yleisesitteet, suomi, ruotsi, englanti

Vierailuja kirjastossa

- Rehtori István Klinghammer, Budapestin yliopiston kirjasto
- Gentin yliopiston kirjaston delegaatio
- Rouva Ludmila Putina tutustui 3.9. kirjastoon yhdessä valiokuntaneuvos Pentti Arajärven kanssa

Osallistuminen kansainvälisten järjestöjen ja yhteistyöelinten toimintaan

- LIBER, Euroopan tieteellisten kirjastojen liitto, Esko Häkli hallituksen jäsen
- IFLA, kirjastojen maailmanjärjestö
- CENL, Euroopan kansalliskirjastojen yhteistyöelin
- CDNL, Maailman kansalliskirjastojohtajien yhteistyöelin

- NORON, pohjoismaisten valtion- ja kansalliskirjastojen johtajat
- NORDINFO, pohjoismaisen ministerineuvoston alainen tieteellisen informoinnin koordinoiva elin, hallituksen puheenjohtajana Kristiina Hildén Helsingin yliopiston kirjastosta
- Cobra +, Euroopan kansalliskirjastojen projektiyhteistyön koordinoitielin
- Bibliotheca Baltica, Itämeren maiden kirjastojen yhteistyöelin
- ISO, kansainvälinen standardointijärjestö
- ELAG, European Library Automation Group
- Kirjojen kansainvälinen standardinumerointi (ISBN)-järjestelmä
- Kausijulkaisujen kansainvälinen standardinumerointi (ISSN) -verkosto
- IAML, kansainvälinen musiikkikirjastojen liitto
- IASA, äänitearkistojen kansainvälinen järjestö
- Dublin Core Advisor Committee, Dublin Core -standardin kehittäjäryhmä

Kirjastoalan seminaarit ja tapahtumat

- Yleiset kirjastot ja FinELib – elektronisen aineiston hankinta 15.2.2001
- Seminar on Long-term Preservation of Electronic Documents 23.4.2001
- FinELib-päivä 10.5.2001
- Yleiset kirjastot ja FinELib. Tiedotus- ja koulutustilaisuus 3.10.2001
- Digital Future in the National Libraries -seminaari 23.11.2001
- 3. Euroopan kirjastokonsortioiden konferenssi 29.11.–1.12.2001

Mittavat yhteistyöprojektit

Elektronisten aineistojen tiedonvälitys

- Elektra Pro – Elektroninen julkaiseminen ja sen tekijänoikeuksiin liittyvien käytäntöjen kehittäminen, päättyi v. 2001
- Eva III – elektronisen verkkoaineiston hankinta ja arkistointikokeilu, päättyi v. 2001
- FinELib – käyttöliittymähanke

- ONE-2 – kehittää Z39.50-standardiin perustuvia ohjelmistoja kirjastojärjestelmien välistä tiedonhakua ja luettelointitietojen siirtoa varten, päättyi v. 2001
- Nordic Metadata II – kehittää työkaluja elektronisiin dokumentteihin sisällytettäviä tekijän itsensä laatimia kuvailuja varten, päättyi v. 2001
- Nedlib – kehittää kansalliskirjastoille menetelmiä ja välineitä elektronisten julkaisujen arkistointia varten, päättyi v. 2001
- Tecup – luoda käytäntöjä elektronisen aineiston tekijänoikeuksien hallinnoimiseksi, päättyi v. 2001
- KAKS - Kansallisen kirjastoverkon standardiperusta, kehittää Z39.50- ja ISO ILL -standardien sovellusohjeet Suomea varten, päättyi v. 2001
- SVUC - Scandinavian Virtual Union Catalogue, kehittää periaatteet pohjoismaisten yhteisluetteloiden yhdistämiseen virtuaaliseksi yhteisluetteloksi
- Nordic Web –Archive – pohjoismaisten kansalliskirjastojen hanke, joka kehittää kansallisten web-arkistojen käyttöohjelmistoa
- TEL – Euroopan kansalliskirjastojen kokoelmien yhteisen hakujärjestelmän kehittäminen

Digitointi

- Dieper – tieteellisten artikkeleiden digitointi ja niiden välitys, päättyi v. 2001
- Aurora – menetelmien kehittäminen sekä historiallisten lehtien mikrofilmien digitointi
- Peri + - tieteellisten aikakauslehtien digitointiprojekti
- eEurope – EU:n 'Tietouhteiskunta kaikille' -ohjelma. Kirjasto koordinoi digitointiin liittyviä kansallisia ohjelmia

Tutkimustoiminta ja kulttuuriperintö

- Jean Sibeliuksen teosten kriittisen laitoksen julkaisuhanke, yhteensä 45 osaa
- Lyyra – suomalaisten säveltäjien sävellyskäsikirjoitusten ja yksityisarkistojen kartoitus ja keruu sekä tietokannan luominen

Konservointimenetelmät

- Paperin neutralointi – tutkii eri neutralointimenetelmiä eri paperityypeille

Kirjaston hallintoelimet vuonna 2001

Kirjaston johtokunta

1.8.2001 lukien seuraavaksi 3-vuotiskaudeksi

Professori Seppo Hentilä, puheenjohtaja

FM Anton Eskola

Professor Mariam Ginman

Ylikirjastonhoitaja Mirja Iivonen

Opetusneuvos Annu Jylhä-Pyykönen

Professori Maarit Kaimio

Kirjastosihtööri Tarja Mäkinen

Kulttuuritoimenjohtaja Keijo Perälä

Professori Reijo Työri

Rehtori Pertti Vuorela

Amerikka-kirjaston neuvottelukunta

Ylikirjastonhoitaja Esko Häkli, puheenjohtaja

Lehtori Erkki Berndtson

Lehdistö- ja kulttuuriasianneuvos Stacy White

Dr. Crystal Meriwether

Kirjastonjohtaja Liisa Kujanpää

Professori Matti Rissanen

Helsingin yliopiston kirjastojen atk-neuvottelukunta

Kirjastonjohtaja Tuula Ruhanen, puheenjohtaja

Kehittämisenjohtaja Juha Hakala

Tietotekniikkapäällikkö Teo Kirkinen

Kirjastonjohtaja Sinikka Luokkanen

Palvelupäällikkö Ari Muhonen

Informaatikko Ulla Neuvonen

Informaatikko Tiina Äärilä

FinELib ohjausryhmä

Rehtori Matti Uusitupa, puheenjohtaja

Ylikirjastonhoitaja Esko Häkli

Pääjohtaja Jussi Huttunen

Johtaja Arvo Jäppinen

Professori Sanna Järvelä

Ylikirjastonhoitaja Päivi Kytömäki

Pääsihtööri Kaj Malm

Professori Lea Sistonen

Vararehtori Raija Sollamo

Toimistopäällikkö Hannu Taskinen

Organisaatio

Helsingin yliopiston kirjaston tehtävät

Helsingin yliopiston kirjaston tehtävänä on sen lisäksi, mitä laissa säädetään, toimia tieteellisten kirjastojen valtakunnallisena palvelu- ja kehittämissyksikkönä sekä huolehtia alan kotimaisen ja kansainvälisen yhteistoiminnan edistämisestä. Kirjasto vastaa omalla toimialallaan kansallisen kulttuuriperinnön ja muiden kansallisten kokoelmien ylläpidosta sekä niihin liittyvästä tiedonvälityksestä ja tietopalvelusta.

Yliopistoasetus § 25

Helsingfors universitetsbiblioteks uppgifter

Utöver vad som bestäms i lagen har Helsingfors universitetsbibliotek till uppgift att vara en riksomfattande service- och utvecklingsenhet för de vetenskapliga biblioteken och att främja det inhemska och internationella samarbetet på området. Biblioteket svarar på sitt område för bevarandet av det nationella kulturarvet och för övriga nationella samlingar samt för informationsförmedling och informationstjänst i anslutning till den.

Universitetsförordningen § 25

Helsingin yliopiston kirjasto

Suomen kansalliskirjasto

PL 15 (Unioninkatu 36)

00014 Helsingin yliopisto

Puhelin (09) 191 22709

Faksi (09) 191 22719

www.lib.helsinki.fi